

Høgskulen på Vestlandet

Pedagogikk og elevkunnskap 2b 5-10

LU2-PEL415

Predefinert informasjon

Startdato:	16-05-2018 09:00	Termin:	2018 VÅR
Sluttdato:	23-05-2018 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave	Studiepoeng:	15
SIS-kode:	203 LU2-PEL415 1 B-1 2018 VÅR		
Intern sensor:	Kjell Bjørn Minde		

Deltaker

Navn:	Cecilie Slåke
Kandidatnr.:	2
HVL-id:	138478@hvl.no

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Ekskursjon i historiefaget	
Antall ord *:	10155	
Navn på veileder *:	Kjell Bjørn Minde	
Egenerklæring *:	Ja	Jeg bekrefter at jeg har registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *: Ja

Gruppe

Gruppenavn:	Cecilie og Rita
Gruppenummer:	26
Andre medlemmer i gruppen:	Rita Hinderaker

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

BACHELOROPPGAVE

Ekskursjon i historiefaget

Excursion in the subject of history

Cecilie Slåke & Rita Hinderaker

LU2- PEL415 Pedagogikk og elevkunnskap 2b 5-10

Stord/Høgskolen på Vestlandet/Grunnskolelærerutdanning 5-10

Veiledere: Kjell Bjørn Minde & Hein Berdinesen

Innleveringsdato: 23.05.2018

Ekskursjon i historiefaget

*“Kan ekskursjoner bidra til å øke elevenes
historiebevissthet?”*

Bacheloroppgave utført ved
Høgskolen på Vestlandet – Grunnskolelærerutdanningen 5-10

Av: Cecilie Slåke og Rita Hinderaker

Bilde er hentet fra <http://brunes.modum.custompublish.com/index.php?id=5915948&showtipform=1&cat=124098>

Sammendrag

I dette forskningsarbeidet var det av interesse å undersøke om ekskursjon som tilnæringsmetode kunne bidra til å fremme historiebevissthet hos elever på ungdomstrinnet. Historiebevissthet er et relativt nytt begrep, hvor vi som fremtidige lærere så et sterkt behov for å tilegne oss mer nødvendig kunnskap. Ekskursjon er en tilnærming som i våre øyne fremmer læring og kan gjøre historiefaget mer relevant for elevene, og problemstillingen ble med dette: *“Kan ekskursjoner bidra til å øke elevenes historiebevissthet?”*

Alle elever er forskjellige og lærer også derfor på ulike måter, men det å kunne dra ut av klasserommet er noe de fleste elever verdsetter og liker å gjøre. Ved å bruke ekskursjon som tilnæringsmetode i undervisningen, kan en gjøre fagstoffet levende og virkelighetsnært for dem. Dette kan da føre til at elevene opplever stoffet som mer meningsfullt og relevant for dem som individ, og ser nytten i det de skal lære.

For å komme frem til et svar på problemstillingen har vi brukt en kvantitativ forskningsmetode i form av spørreskjema, og en mer kvalitativ tilnærming i form av observasjon. Undersøkelsen ble gjennomført i en niende klasse i Rogaland.

I oppgaven blir begreper som ekskursjon og historiebevissthet definert, og vi presenterer hvordan vi konstruerte en ekskursjon for å forsøke å fremme historiebevissthet hos elevene. Gjennom forskningsarbeidet kom vi frem til at elevene var positive til bruken av ekskursjon, hvor 99% av informantene blant annet uttrykket at de opplevde historiefaget som mer meningsfullt ved bruken av ekskursjon i undervisningen. Historiebevisstheten ble belyst ut fra forskningsarbeidet under blant annet spørsmålet om informantene tror at historien vil ha en påvirkning på fremtiden og samfunnet vi lever i. Noen av svarene var: *“Ja, alt henger sammen”*, og *“Ja det vil det. For eksempel at vi aldri får en leder som Hitler igjen”*.

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	2
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	2
1.2 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING.....	3
1.3 OPPBYGGING AV OPPGAVEN.....	3
2.0 TEORETISK GRUNNLAG.....	4
2.1 EKSURSJON SOM TILNÆRMINGSMETODE.....	4
2.1.1 Tidligere forskning innenfor ekskursjon.....	6
2.1.2 Sosiokulturelt perspektiv innenfor ekskursjon som tilnærming.....	7
2.3 HISTORIEBEVISSTHET	8
2.3.1 Hva er historiebevissthet?	8
2.3.2 Forskning på historiebevissthet i Norge.....	10
2.3.3 Historiebevissthet og identitetsdannelse.....	10
2.3.4 Historiebevissthet i læreplanen.....	11
2.3.5 Et didaktisk verktøy i arbeidet med historiebevissthet.....	12
3.0 METODE	14
3.1 UTVALG OG GJENNOMFØRING	14
3.2 VALG AV METODE	15
3.3 OBSERVASJON.....	15
3.4 SPØRRESKJEMA	16
3.5 ETISKE ASPEKT.....	16
4.0 PRESENTASJON AV RESULTAT	17
4.1 OBSERVASJON.....	17
4.2 RESULTAT AV OBSERVASJON	17
4.3 SPØRREUNDERSØKELSE, SPØRSMÅL OG PÅSTANDER.....	18
4.4 RESULTATER AV SPØRREUNDERSØKELSE, SPØRSMÅL OG PÅSTANDER	22
4.5 SPØRRESKJEMA, ÅPNE SPØRSMÅL.....	23
4.6 RESULTATER AV SPØRREUNDERSØKELSE, ÅPNE SPØRSMÅL	23
5.0 DRØFTING.....	25
5.1 EKSURSJON SOM METODE FOR Å FREMME HISTORIEBEVISSTHET	25
5.2 VURDERING AV RESULTAT	29
6.0 KONKLUSJON.....	30
LITTERATURLISTE.....	32
VEDLEGG I: INFORMASJONSBREV TIL REKTOR.....	35
VEDLEGG II: INFOSKRIV TIL FORESATTE	36
VEDLEGG III: SPØRRESKJEMA TIL ELEVENE	37
VEDLEGG IV: RESULTAT AV SPØRRESKJEMA.....	40
VEDLEGG V: RESULTAT FRA SPØRRESKJEMA I STOLPEDIAGRAM	48
VEDLEGG VI: RESULTAT FRA SPØRRESKJEMA I STOLPEDIAGRAM	51

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I arbeidet med å finne ut hvilket tema vi skulle skrive om, var det fra starten av klart at vi ønsket å fordype oss i noe innenfor historie og ekskursjon. Til å begynne med ville vi forske på om ekskursjoner gjorde historiefaget mer motiverende, eller kunne bidra til økt kunnskap hos elevene. Under arbeidet oppdaget vi at ekskursjon og motivasjon allerede var godt dokumentert, og at det og eventuelt måle kunnskap kunne være svært utfordrende. Derimot var det ett ord som hadde brent seg i minne etter å ha lest utallige teoribøker, nemlig *historiebevissthet*. For oss var dette et nytt begrep, som dreide seg om noe vi i voksen alder var mye mer klar over enn da vi selv gikk på grunnskolen og hadde historie. Dette med å være bevisst på hvordan historie er noe som har skjedd i fortiden, men likevel påvirker oss i nåtid og legger føringer og forventninger til fremtiden. Våre erfaringer med historiefaget fra grunnskolen dreide seg om å pugge tidligere hendelser, personer og årstall, ikke om å reflektere og diskutere, eller tenke over hvordan samfunnet hadde vært om ting skjedde annerledes. Vi oppdaget at dette var et så sentralt og viktig begrep, at vi ønsket å finne ut mer om det.

Hovedessensen i historiebevissthetsbegrepet er å gjøre elevene bevisst på de tre tidsdimensjonene, fortid, nåtid og fremtid, som igjen skal føre til at de opplever en relevans og mening med faget. I Stortingsmelding 22 står det blant annet:

Bruk av praktiske innfallsvinkler kan gjøre opplæringen på ungdomstrinnet mer interessant og skape nysgjerrighet som gir lyst til læring. Økt bruk av praktiske grep kan også gjøre relevansen for lærestoffet tydeligere, slik at elevene bedre forstår hvorfor de skal lære det aktuelle temaet. Til sammen gir økt interesse for og forståelse av relevans bedre motivasjon for læring (Meld. St. 22. 2010-2011).

Det ville derfor være interessant og se om ekskursjon, som er en praktisk innfallsvinkel, kunne være en måte å øke elevenes historiebevissthet på.

I forkant av arbeidet utarbeidet vi en hypotese om ekskursjon og historiebevissthet, som vi ville få bekreftet eller avkreftet i løpet av vårt forskningsarbeid. En hypotese blir beskrevet av

Postholm og Jacobsen (2014), som et bilde man danner seg på forhånd over det man forventer å finne gjennom undersøkelsen. Vår hypotese gikk ut på at vi trodde ekskursjoner ville være en god måte å utvikle historiebevissthet hos elevene.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Med bakgrunn i hypotesen, var det ønskelig å forske på om elevene opplevde en økt relevans og mening med faget, ved å gå ut av klasserommet og lære om historien på en mer praktisk måte. Ville dette hjelpe dem til å danne en bevissthet om at historie handler om nåtid, fortid og fremtid? Med bakgrunn i dette, ble følgende problemstilling utarbeidet: *“Kan ekskursjoner bidra til å øke elevenes historiebevissthet?”*

For at en ekskursjon skal være hensiktsmessig må den inneholde forarbeid, utførelse og etterarbeid (Fjær, 2010). En måte å sørge for at elevene hadde opplevd en ekskursjon som ivaretok disse tre fasene, var å ta dem med på en ekskursjon selv. Mye av pensumet på 9.trinn omhandler 2. Verdenskrig, og klassen vi hadde kontakt med hadde nettopp hatt en del om dette. Det var derfor beleilig å ta dem med på en ekskursjon til et historisk museum om 2. Verdenskrig.

1.3 Oppbygging av oppgaven

Vi har valgt å dele teorikapitlet inn i to deler. I den første delen definerer vi og utdyper begrepet “ekskursjon”, hvor vi trekker linjer til teoretikeren John Dewey og hans ordtak “Learning by doing and reflection”. Videre viser vi til tidligere forskning på temaet, og avslutter med en beskrivelse av den sosiokulturelle tilnærmingen og Lev S. Vygotsky. I del to blir begrepet “historiebevissthet” introdusert ved hjelp av relevant teori, og vi presenterer tidligere forskning gjort på begrepet i Norge. Deretter tar vi for oss hvordan historiebevissthet kan knyttes opp mot identitetsdannelse, og problematiserer læreplanens manglende bruk av begrepet. Til slutt viser vi til en oppdatert didaktisk modell, som implementerer historiebevissthet i undervisningsplanleggingen.

I metodekapitlet, presenterer vi de to ulike tilnæringsmetodene vi brukte under vårt forskningsarbeid. Her blir også utvalg av informanter og gjennomføringen av undersøkelsen forklart og beskrevet. Presentasjon og analyse av resultatene kommer frem i resultatkapitlet, hvor vi først legger frem resultatene fra observasjonen, deretter spørreundersøkelsen.

2.0 Teoretisk grunnlag

2.1 Ekskursjon som tilnæringsmetode

I denne delen av oppgaven ønsker vi å definere hva en *ekskursjon* er, noe vi anser som nødvendig ettersom det er et gjennomgående begrep brukt i både problemstillingen og resten av oppgaven. Vi vil også, ved bruk av relevant teori, presentere noen måter å bruke ekskursjon på i didaktisk sammenheng.

En ekskursjon kan defineres som en aktivitet som foregår utenfor det ordinære klasserommet i noen timer eller over flere dager (Utdanningsdirektoratet, 2013). Førsteamanuensis ved instituttet for geografi, Olav Fjær, påpeker at det er store ulikheter i måten en ekskursjon kan utføres på. Hvor det kan være like store spenn i hvordan en ekskursjon blir utført, som i undervisningsmetodene brukt i klasserommet (Fjær, 2010). "Ekskursjoner kan være til et naturområde eller til museer, bedriftsbesøk eller andre lokaliteter som har observerbare fenomener i tråd med læreplanen" (Utdanningsdirektoratet, 2013). Ved å bruke ekskursjon som tilnæringsmetode i historiefaget kan en tilby elevene en faglig begrunnelse og målsetting for undervisningen, samtidig som en skaper nye erfaringer eller bygger videre på dem.

Ekskursjonen gir både rom og mulighet for at elevene kan tolke og oppleve ulike historiske fenomen i virkeligheten, hvor de kan bruke seg selv og sansene sine til å sette seg inn i en hendelse som har skjedd. Odd Ragnar Hunnes (2007) påpeker i sin artikkel viktigheten og betydningen av at elevene kan bruke sansene sine i undervisningen for å danne seg nye erfaringer i ulike læringsprosesser. Han skriver blant annet at begreper som ikke er knyttet til observasjoner og erfaringer blir tomme og kraftløse. Med dette ser vi at ekskursjoner er en passende læringsmetode som kan hjelpe elevene til å tilegne seg ny kunnskap og danne nye erfaringer. Her får de muligheter til å være til stede og oppleve historien selv, hvor opplevelsen tilfører elevene en bredere og styrkende læring. Når en er tilstede bidrar selve opplevelsen og sansene til å skape en større helhet, nærhet og realistisk oppfatning av det som skjer, eller til det som har skjedd (Hunnes, 2007).

Ved å ta i bruk ekskursjon som undervisningsform har en et stort rom for å skape en variert og tilpasset læringsprosess ved å koble på flere av elevenes sanser. Fjær (2010) påpeker at det er hørsels- og synssansene som er vanligst å bruke i skolesammenheng, mens på en ekskursjon kan en også ta i bruk andre sanser som berøring, lukt og smak. Ved å spille på hele sanseregisteret kan alle elevtyper få utbytte og glede av ekskursjonen, da elevenes personlige oppfatninger og tolkninger vil gi dem et ulikt utbytte. Dette spiller inn på den sentrale delen av å tilpasse og variere undervisningen til hver enkelt elevs forutsetninger og behov, da alle er forskjellige og representerer ulike og varierte bakgrunns erfaringer.

En må dele ekskursjonen inn i tre likeverdige faser: Forarbeid, utførelse og etterarbeid. I forarbeidet skal en skape lyst og nysgjerrighet til å dra ut på en ekskursjon, og tenke over hvordan man på best mulig måte kan legge til rette for et meningsfullt og faglig utbytte under selve utførelsen av ekskursjonen. Motiveringen og det faglige grunnlaget for ekskursjonen er svært viktig påpeker Fjær (2010, s. 167), hvor det i forarbeidet må arbeides med å forberede elevene godt på hva som skal møte dem i utførelsesdelen. Elevene må kunne forberede seg med både praktiske og teoretiske oppgaver gjennom prosjekter, temaarbeid og tradisjonell undervisning. Forarbeidet skal kunne sette elevene i stand til å bruke kunnskapene og erfaringene sine i feltet. Videre hevder Fjær (2010, s. 168) at etterarbeidet er den største utfordringen, hvor det ofte faller på tiden. Det er nødvendig å sette av nok tid til at elevene får muligheter til å bruke den dataen de har samlet under ekskursjonen, slik at de kan komme til en beslutning eller et standpunkt. Refleksjon og diskusjon er en sentral del av etterarbeidet, hvor en blant annet kan lene seg på kjernen i Deweys erfaringsbegrep med at ingen erfaring er mulig uten et visst element av refleksjon. Læreren har her en viktig rolle med å legge til rette en ekskursjon som tilfredsstillende de ulike fasene, men vi kan nok ikke unngå å møte på store variasjoner her, ved at lærere også sitter med ulike erfaringer og kunnskaper innenfor dette feltet.

Pedagogen John Deweys hovedidé var å etablere en nær forbindelse mellom skolens innhold og elevenes erfaringsverden (Jordet, 2010, s.113). Dewey mente at man burde knytte undervisningen direkte til elementene i naturen som representerer grunnlaget for alles livsopphold, som både produksjonsprosessene, samfunnet og kulturen springer ut av. På denne måten kunne man relatere hele bredden av de faglige tilnærmingene i skolen til elevenes erfaringer fra den ytre virkeligheten. Videre understreket han betydningen av de lekbaserte- og praktiske tilnærmingene med fokus på aktive og sosiale handlinger i de ulike

metodene for å gjøre undervisningen mer virkelighetsnær for den enkelte elev (Jordet, 2010, s.114). Ved å trekke inn ekskursjonen som en av de praktiske tilnærmingene kan en nettopp bygge bro mellom det teoretiske og det praktiske samspillet ved å lene seg på Deweys ordtak “learning by doing and reflection”. Ordtaket innebærer at en er avhengig av å legge til rette en opplæring som veksler supplerende mellom tekstbasert kunnskap og manuelle, praktiske tilnærminger. Teori og praksis er med andre ord ikke motsetninger i opplæringen, tvert om nødvendige kilder til kunnskap og forståelse (Jordet, 2010, s. 126).

“Hvorfor er det slik her akkurat nå” er et kjent uttrykk innenfor samfunnsfaget, hvor en ved å studere og utforske sitt eget nærmiljø kan danne seg et bredere og klarere bilde på nettopp denne problemstillingen. Ekskursjonen gir rom for å undersøke lokale hendelser, som har skjedd i fortiden og har vært med på å både påvirke og forme lokalsamfunnet. I Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2006 står det blant annet at lokalsamfunnet bør bli involvert i opplæringen på en meningsfull måte (Utdanningsdirektoratet, 2013). Samtidig kan en lese i kunnskapsløftet at det er en klarere oppfordring til å bruke nærmiljøet i undervisningen, som også Fjær hevder i sin artikkel (2010, s. 164). Ved å la elevene oppleve sitt eget nærmiljø og hva det har å tilby, kan det føre til en bredere forståelse av hvordan historien har påvirket både samfunnet og dem selv som individ. Fjær (2010) konstaterer at det å bruke nærmiljøet vil være en fordel for elevene. En kan gjøre det så enkelt som å lage en “geografisti” eller en “vandringsorientering” i nærmiljøet, som inneholder forskjellige poster med problemstillinger fra temaene en finner i læreplanen. Dette vil også være en didaktisk tilnærming som kan gjøres tverrfaglig med enkle justeringer. Geografistien kan bli brukt på tvers av alle trinn, noe som også vil styrke det sosiale samspillet på skolen. Ved at elever på mellomtrinnet tar med seg barnetrinnet på en guidet tur på geografistien, vil det kunne gi dem nye erfaringer ved at de selv må være fortelleren og guiden på ekskursjonen, hvor barnetrinnet vil få en unik og tilpasset ekskursjon.

2.1.1 Tidligere forskning innenfor ekskursjon

Professor ved lærerutdanning og naturvitenskap, Arne N. Jordet, poengterer at det er et klart forskningsmessig belegg for å hevde at det er sammensatte sammenhenger mellom fysisk aktivitet, kognitive evner og skoleprestasjoner (Jordet, 2010, s.67). Han argumenterer for uteskolen og det sosiokulturelle læringsperspektivet, ved å bruke skolens omgivelser som ressurs for en opplevelsersrik og erfaringsbasert læring (Jordet, 2010, s. 67). I 1998 utførte han

en undersøkelse innenfor temaet ekskursjon og uteskole, hvor han i sitt forskningsarbeid stilte spørsmål til 25 elever om deres meninger rundt temaet. Resultatet han kom frem til var at elevene var positive til denne formen for læringsmetode, og at de satt pris på variasjonen uteskolen gav, i motsetning til den vanlige klasseromsundervisningen (Jordet, 2010).

I artikkelen *Hva vet vi (ikke) om elevers opplevelser med friluftsliv i norsk skole* (Abelsen og Leirhaug, 2017), presenteres en kunnskapsoversikt basert på 24 empiriske studier om friluftsliv i norsk skole der elevperspektivet blir belyst. De forskjellige studiene og informantenes stemmer gir et resultat om at det er den sosiale tilhørigheten og gevinsten av samarbeidet og samhandlingen som løftes frem i form av læringsutbyttet. De ulike studiene viser at uteskolen er en arena der elevenes medvirkning blir synlig, og hvordan de ser og anerkjenner hverandre i frilek (Abelsen og Leirhaug, 2017).

2.1.2 Sosiokulturelt perspektiv innenfor ekskursjon som tilnærming

Ser man på læring i et sosiokulturelt perspektiv, skjer læring først og fremst i relasjon og interaksjon med andre. Språket har en medierende funksjon, hvor individet må stå i et samspill med de sosiale omgivelsene (Imsen, 2014, s. 183). Erling Solerød (2012, s. 227) poengterer at det å delta i sosiale praksiser, hvor mennesker i et læringsfelleskap bidrar med ulike erfaringer og forskjellig kunnskap, sammen kan skape ny kunnskap. Ekskursjon som tilnærming viser tydelig at det er den sosiokulturelle teorien som belyses, hvor de kollektive prosessene som det sosiale samspillet, samarbeidet og språket er sentrale faktorer under selve ekskursjonen. Den sosiale biten får stor plass under ekskursjoner, og kan bidra positivt ved å styrke samhold og klassemiljø, noe den kjente teoretikeren, Jerome Bruner, også uttalte "å lære er å gjøre noe sammen med andre" (Solerød, 2012, s. 228).

En annen teoretiker som bør nevnes er Lev S. Vygotsky (1896-1934). Han regnes som en svært sentral teoretiker innenfor nyere læringsforskning og vi forbinder han gjerne med begrepet, *sonen for nærmeste utvikling* (Zone of Proximal Development), som la grunnlaget for det sosiokulturelle læringssynet (Stray og Wittek, 2014, s. 286-293). Vygotsky mente blant annet at utvikling og læring hos mennesker først og fremst er avhengig av et sosialt miljø, der de erfaringene som utvikles i slike sammenhenger senere kan formidles gjennom

språket. Han mente at utviklingen gikk fra det sosiale og kollektive mot det individuelle, hvor handlinger vil oppstå i det sosiale samspillet for så å bli internalisert (Solerød, 2012, s. 224). Ekskursjonen kan være en slik arena, der elevene i fellesskap samarbeider og lærer av hverandre gjennom språket. De tilegner seg nye erfaringer og kunnskaper, for så å mestre dem på egenhånd. Dette knytter vi opp mot sonen for nærmeste utvikling, eller *den nærmeste utviklingssonen*, som går ut på hva et individ kan utføre på egenhånd og hva en person kan oppnå i samspill med en *medierende* hjelper (Solerød, 2012, s. 227). Mediering er et sentralt begrep innenfor Vygotskys teorier, og er kort fortalt de redskapene som brukes for å oppnå læring (Stray og Wittek, 2014, s. 289). En medierende hjelper vil da være en person som *kan mer*, og i følge Vygotsky er det kun voksne som kan være medierende for eleven. Dersom en elev hjelper en annen elev, vil dette være sosial konstruktivisme, men ikke mediering (Imsen, 2014, s. 193). Ekskursjoner vil alltid være ledet av en voksen. Enten det er læreren selv, en guide på et museum eller en annen historieforteller, vil denne personen virke som en medierende hjelper, som kan sette i gang nye tanke- og læreprosesser hos elevene. Gjennom ekskursjonens tre faser får de arbeide med og utvikle de nye erfaringene og kunnskapen i et sosialt miljø, hvor dialog, gruppearbeid, refleksjon og diskusjon er med på å utvide kunnskapsnivået til eleven.

2.3 Historiebevissthet

Historiebevissthet er et relativt nytt begrep, og er kanskje ukjent for mange. I arbeidet med denne oppgaven har vi gått ut i fra en hypotese om at ekskursjoner har kvaliteter ved seg som kan fremme historiebevissthet hos elevene. I dette delkapittelet vil det derfor være nødvendig å definere begrepet, samt se på fremveksten av historiebevissthet som et overordnet mål i læreplanen.

2.3.1 Hva er historiebevissthet?

Historiedidaktikeren Karl- Ernst Jeismann introduserte historiebevissthet først i boken *Handbuck der Geschichtsdidaktik* i 1979 (Kjellebold, 2011, s.15), hvor han presenterte begrepet som den "indre sammenheng mellom tolkning av fortiden, forståelse av nåtiden og perspektiver på framtid" (Eikeland, 2013, s. 27). En annen, mye referert definisjon av begrepet er denne:

Historiebevissthet er den nærværende visshet om at mennesket og alle samfunnsinnretninger og former for samliv det har etablert, eksisterer i tid, at de altså har en opprinnelse og en framtid, og at de ikke er uttrykk for noe som er stabilt, uforanderlig og uten forutsetninger (Jensen, 1990, sitert etter Bøe, 1995, s. 80).

Historiebevissthet er her forstått som samspillet mellom fortid, nåtid og framtid, hvor man tolker fortiden gjennom tidligere hendelser, som virker inn på nåtiden og gir oss et refleksjonsgrunnlag og en forventning til framtiden (Angvik og Nielsen 1999, s. 104). Dette samspillet er ikke utelukkende begrenset til skolefagets historie, men spiller en integrert del av alle menneskers livsverden gjennom flere medier. Livs- og familiehistorie, historisk fiksjon, film, TV og dataspill er noen av kildene som bidrar til utviklingen av historiebevissthet (Blom og Helle, 1997, s. 94). Det er derfor viktig å benytte seg av flere kilder i undervisningen, slik at elevene forstår dette samspillet og kan trekke linjer mellom det man lærer på skolen og det man opplever og hører om utenom undervisningen. Christian Paulssen (2011) forklarer det slik:

Historie kan derfor ikke utelukkende være et kunnskapsområde som vitenskapsfaget har full bestemmelsesrett over. Dersom vitenskapsfaget historie skulle ha det, vil individets avstand fra historien bli så stor at kunnskapen som ligger i faget ikke vil være interessant for den enkelte (Paulssen, 2011, s. 18).

Med andre ord, må historiefaget ha en viss *relevans* for elevene, og det er nettopp her historiebevissthet kommer inn. Elevene skal lære å forstå hvordan historiske hendelser, som eksempelvis 2. verdenskrig kan ha en relevans for dem i nåtiden, enten det er på individplan eller samfunnsplan, bevisst eller ubevisst. Det motsatte av historiebevissthet derimot blir gjerne omtalt som *historieløshet*, hvor dagen i dag er den eneste virkeligheten. Lund (2016) beskriver det som et "samtidsfengsel", der det er murer både mot fortid og framtid, men med innspill fra mediens døgnperspektiver. Historiefaget har derfor den viktige oppgaven med å slå ut murene bakover, og vise hvordan samfunnet "har blitt til" (Lund, 2016, s. 23). Med begrepet historiebevissthet blir en av oppgavene også å slå murene ut fremover, for å understreke samspillet mellom fortid, nåtid og framtid.

2.3.2 Forskning på historiebevissthet i Norge

Mellom 1994 og 1995 ble det gjennomført et større europeisk forskningsprosjekt, publisert under navnet *Youth and History*. Forskningen baserte seg på ungdoms forhold til historie, og ble gjennomført i nesten 30 land (Angvik og von Borries, 1997). Dette er den største undersøkelsen i Norge gjort i forhold til historiebevissthet, og resultatene viste at elevene var usikre på om historie var noe de kunne bruke i sine egne liv. Undersøkelsen viste også at elevene oppfattet historie som noe som hadde med deres egen tid å gjøre, men var generelt usikre når det kom til hva historie hadde å si for fremtiden (Paulssen, 2011, s. 12).

Etter innføringen av Kunnskapsløftet, gjennomførte Liv Toril Ask (2009) en undersøkelse i forhold til sin masteroppgave. I oppgaven analyserte hun lærebøker for historie i videregående skole, og konkluderte med at lærebøkene som har kommet ut etter innføringen av den nye læreplanen stimulerer til en utvikling av historiebevissthet hos elevene (Ask, 2009, s. 111).

I en nyere masteroppgave om historiebevissthet har Christian Paulssen (2011) undersøkt om det er samsvar mellom læreplanens mål om historiebevissthet og lærernes undervisning. Gjennom dybdeintervjuer med 10 historielærere kunne Paulssen konkludere med at historiebevissthet er et begrep informantene har kjennskap til, men at deres undervisningsorientering utvikler funksjoner ved historiebevissthet i større grad enn informantene selv er klar over. Som oppgavens tittel avslører, "Historiebevissthet: Erfaringsnært, men teorifjernt" (Paulssen, 2011, s. 3). Denne undersøkelsen er på lik linje med masteroppgaven til Ask (2009) gjennomført i forhold til videregående skole.

2.3.3 Historiebevissthet og identitetsdannelse

Identitetsdannelse er et sentralt mål når det gjelder dannelse av historiebevissthet (Eikeland, 2013, s. 94). Bøe (2002) understreker at "historiebevissthetens *hovedfunksjon* er å opprettholde og utvikle identitet og forestilte fellesskaper" (Bøe, 2002, s. 36). Begrepet, *identitet*, er omfattende og vanskelig å definere uten en videre presisering. I historiedidaktisk sammenheng vil en persons identitet bli en opplevelse av seg selv i et historisk perspektiv. Med andre ord, en forestilling om hvem man er blitt, og hvorfor (Bøe, 2002, s. 37). I denne definisjonen ligger det et *opplevd* innhold, noe som er individuelt og ulikt fra person til person, på lik linje med historiebevissthet. Vi kan da gjerne snakke om begrepet på *individnivå*. På *samfunnsnivå* derimot, vil det som legges i identitetsbegrepet være annerledes,

ettersom en menneskegruppe ikke vil ha den samme opplevelsen som individet. Likevel kan et kollektiv artikulere et fellesskap i handlinger og ord, og oppleve en tilhørighet og helhet, som minner mye om den individuelle identiteten (Bøe, 2002, s. 37). Bøe (2002) bruker betegnelsen *forestilt fellesskap*, gjerne kjent som "historisk identitet" eller "nasjonal identitet" (Bøe, 2002, s. 37). Han konstaterer at det vanligvis må to mekanismer til for å frembringe et forestilt fellesskap. Den ene er ulike markører eller kjennetegn som er med på å definere et kollektiv. For eksempel i Norge: fjorder, fjell, skog, 17. mai, velferd, demokrati, monarki osv. Den andre mekanismen er å identifisere kollektiv som er annerledes enn det kollektive "Selv". Et eksempel vil være land med diktatur, som bryter menneskerettighetene. For en person med eksempelvis norsk nasjonal identitet, vil dette kollektivet være annerledes, og en ut- gruppe i forhold til det kollektivet "Selvet" eller forestilte fellesskapet (Bøe, 2002, s. 37-38).

Et av samfunnsfagets overordnede mål er at det skal være identitetsdannede og stimulere til demokratisk deltakelse (Kunnskapsdepartementet, 2013). Det vil derfor være av samfunnets interesse at elevene utvikler en historisk bevissthetsdannelse og forstår hvordan historien henger sammen. Hvordan vi kan ta med oss lærdom og erfaringer fra tidligere hendelser med negativt eller positivt utfall, bruke dette i nåtiden enten det gjelder å vite " hvorfor er det slik her akkurat nå " eller ha et erfaringsgrunnlag og forventninger til fremtiden. På denne måten blir både fortiden og fremtiden, som erindring og forventning, med å forme menneskelig handling i nåtiden, hvor elevene lærer hvordan de selv er med på å skape betingelser for utviklingen i dag og inn i fremtiden (Paulssen, 2011, s. 20- 21).

2.3.4 Historiebevissthet i læreplanen

I motsetning til Norge, ble historiebevissthet introdusert i læreplaner i Sverige og Danmark allerede på midten av 1990- tallet (Lund, 2016, s. 28-30). I Norge finner vi ikke spor av begrepets tankegang før Kunnskapsløftet i 2006, men da kun for videregående. Ved revisjonen i 2013 derimot, er det flere kompetansemål for samfunnsfag i grunnskolen der historiebevissthet ligger som et bakteppe. Mål som, "finne døme på hendingar som har vore med på å forme dagens Noreg, og diskutere korleis samfunnet kunne ha vorte dersom desse hendingane hadde utvikla seg annleis" og "presentere viktige utviklingstrekk i norsk historie på 1800-talet og første halvdel av 1900-talet og beskrive korleis dei peikar fram mot samfunnet i dag" (Kunnskapsdepartementet, 2013), er eksempler på hvordan begrepet kommer implisitt frem i læreplanen. Gjennom et nytt målområde kalt *utforskeren* blir den utforskende og reflekterende eleven også etterlyst (Lund, 2016, s. 59). "Skape forteljingar om

menneske frå ulike samfunn i fortid og notid og vise korleis livsvilkår og verdiar påverkar tankar og handlingar" (Kunnskapsdepartementet, 2013). Ord og formuleringer som "forme", "fortid og nåtid", "...dersom desse hendingane hadde utvikla seg annleis" og "...beskrive korleis dei peikar fram mot samfunnet i dag" hører til historiebevissthet, og dersom man leser læreplanen med begrepet i bakhodet, vil man se at flere av kompetansemålene omhandler nettopp dette.

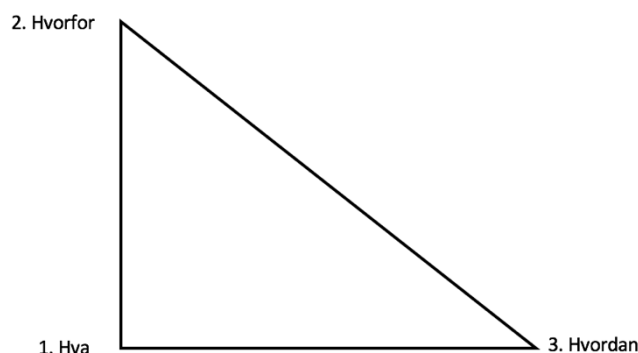
En utfordring med begrepet derimot, vil være at det ikke er knyttet til noen spesifikk faghistorisk teoridannelse (Paulssen, 2011, s. 19-20), som vil si at det ikke kan brukes som et stikkord eller nøkkelbegrep i undervisningen. Det kreves en utfyllende forklaring av historiebevissthetsbegrepet, og som de fleste andre begrep rommer det flere definisjoner. Kompetansemålene, somt nevnt over, gir et potensiale for historiebevissthet, men det må metoder til som kan fremme dette. Her er det opp til hver enkelt lærer å ta i bruk metoder, som for eksempel ekskursjon, for å utvikle elevenes evner til historietolkning og refleksjon (Eikeland, 2013, s. 56).

2.3.5 Et didaktisk verktøy i arbeidet med historiebevissthet

For at elevene skal forstå hvorfor de skal bruke tiden sin på skolearbeidet, må de oppleve opplæringen som relevant og meningsfylt. Relevans kan for eksempel handle om å vise hvordan det elevene lærer på skolen, kan brukes i hverdagen, eller i framtidig utdanning, yrke eller samfunnsliv (Meld. St. 22. 2010-2011).

Stortingsmelding 22 handler om at elevene må føle en viss relevans til undervisningen, et hjelpemiddel til dette kan være den *didaktiske trekanten*. Dette er et kjent verktøy for lærere i den norske skolen, som de kan bruke for å forsikre seg om at undervisningen inneholder viktige momenter for at den skal være effektiv og lærerik. Hvert hjørne representerer ulike premisser for skolefaget. Det første hjørnet dreier seg om *hva* som skal læres (figur 1), her kommer kompetansemålene til hvert fag inn, hvor de overordnede målene i læreplanen styrer hva elevene skal lære. Videre er spørsmålet om *hvorfor*, sentralt. Hvorfor skal elevene lære historie, og hva er målet med undervisningen? Til slutt kommer vi til *hvordan*, som omhandler metodene som blir brukt for å oppnå kompetansemålene og formålet med faget, for eksempel film, ekskursjon, forelesning osv.

Figur 1

For mange elever blir historiefaget sett på som et fag der man skal pugge tidligere hendelser, personer og årstall. De ser ikke en sammenheng mellom de tre tidsdimensjonene og hvordan dette har en relevans for dem, noe som reduserer forståelsen deres betraktelig. Historiefaget blir begrenset til tidligere hendelser, som ikke har noe med nåtiden eller fremtiden å gjøre (Lund, 2016, s. 17). Lund (2016) mener mange elever har en *hverdagsforståelse* av historien, der de tror ting skjer fordi det *må* skje, og at det ikke er noen logikk bak årsakene som følger etter hverandre nærmest «mekanisk». En slik forståelse kan sperre for ny kunnskap (Lund, 2016, s.34-38), men ved å arbeide med historiebevissthet kan elevene oppleve å *“innse at mennesker har et handlingsrom, og at deres handlinger og mangel på handlinger er av vesentlig betydning for hva som skjedde i fortid, og for det som skjer i nåtid, med konsekvenser for fremtid”* (Lund, 2016, s. 38).

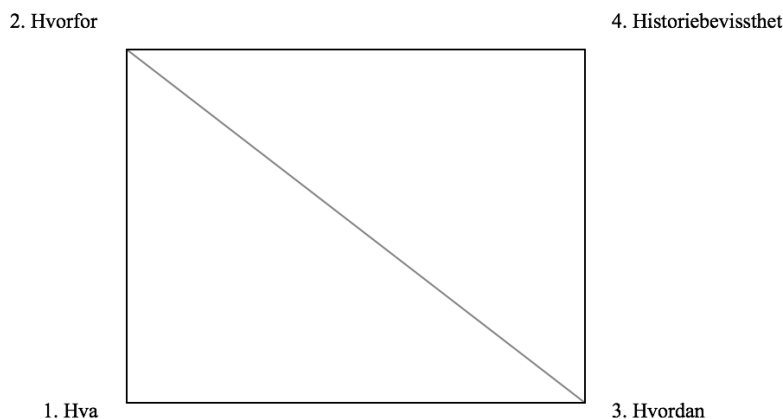
Det er derfor viktig å arbeide med historiebevissthet, før denne hverdagsforståelsen får en kjangs til å danne grunnlaget for oppfatningen av historien. For å skape en undervisning som elevene ser på som relevant og som kan utvikle deres historiebevissthet, understreker førsteamanuensis i samfunnsfag, Kjell Bjørn Minde¹, og teoriboken *Historie – hva, hvordan, hvorfor?* (1997, s. 96), behovet av et fjerde hjørne. Som vi ser på figur 2, har begrepet historiebevissthet fått innpass i den didaktiske modellen, og blir som en tilleggsdimensjon til den tradisjonelle didaktikken. Dette hjørnet handler om at elevene skal oppleve en relevans til lærestoffet, hvor det må være en kobling mellom hva, hvorfor og hvordan. Stortinget

---

¹ Kjell Bjørn Minde, førsteamanuensis i samfunnsfag. Samtale 24.04.2018

bestemmer hvorfor vi skal lære historie og hvilke lærebøker det er aktuelt å bruke, de er også med på å bestemme innholdet og hva elevene skal lære. Dette er noe vi ikke kan endre, og som lærere er det viktig at vi er lojale mot det myndighetene har sagt, og gjør vårt ytterste for å nå de kompetansemålene som er nedfelt i læreplanen. Ved å jobbe med historiebevissthet kan man lette på arbeidet til å nå disse kompetansemålene, ved at vi kjenner elevene og vet hvordan innholdet kan formidles på en måte som gjør at det oppleves som relevant for dem. Historiebevissthet er dukket opp som et mål i historiedidaktikken, og læreren må derfor velge metoder som fremmer både innholdet og historiebevissthet. Med andre ord henger alle de fire hjørnene sammen, og utfyller hverandre på en måte som vil hjelpe elevene til å danne historiebevissthet og oppleve en relevans med faget.

Figur 2

3.0 Metode

3.1 Utvalg og gjennomføring

Forskningsarbeidet ble gjennomført i en klasse med 22 elever på 9.trinn. Dette ble gjort av praktiske og arbeidsøkonomiske årsaker, ettersom vi har hatt et tett samarbeid med denne klassen over en lengre periode, og vi ønsket å konsentrere oss om en relativt liten gruppe informanter. Det var til sammen 15 jenter og 7 gutter i alderen 14-15 år, som deltok i undersøkelsen.

For å få svar på vår hypotese om ekskursjon kunne føre til økt historiebevissthet hos elevene, var det nødvendig at elevene faktisk hadde opplevd å være på ekskursjon. I dette tilfelle bestemte vi oss for å invitere elevene med på et museumsbesøk, som omhandlet 2. Verdenskrig på et globalt, nasjonalt og lokalt plan. Dette var et tema vi visste elevene holdt

på med i undervisningen, og det ville derfor være hensiktsmessig å utnytte dette lokale museet. Vi tok i bruk to ulike tilnæringsmetoder i innsamlingen av data til forskningsarbeidet. I løpet av ekskursjonens tre faser: forarbeid, gjennomføring og etterarbeid, fikk de i forarbeidet en oppgave om å utforme et spørsmål til guiden, som de skulle stille underveis i ekskursjonen. Her fikk de bruke sine forkunnskaper og forhåpentligvis lære noe mer. Det var først i gjennomføringsfasen at den kvalitative metoden ble brukt, gjennom å observere elevene på museumsbesøket som strakk seg over tre skoletimer. Her var det ønskelig å se hvordan elevene oppførte seg i forhold til vanlig klasseromsundervisning, i form av engasjement og motivasjon. Hovedvekten derimot, ligger på den kvantitative undersøkelsen i form av et spørreskjema som ble utdelt i etterarbeidsfasen. Gjennom datainnsamlingen fikk vi undersøkt hvorvidt elevene responderte negativt eller positivt til bruk av ekskursjon som en metode for å oppnå økt historiebevissthet.

3.2 Valg av metode

I arbeidet med valg av metode var det hensiktsmessig å velge en tilnærming som kunne avkrefte eller bekrefte vår hypotese. Gjennom å bruke både kvalitativ og kvantitativ datainnsamling fikk vi et bredere aspekt på elevenes opplevelse av ekskursjonen.

Observasjonen gav oss en mulighet til å vurdere elevenes atferd og deltagelse under museumsbesøket, hvor vi var *fullstendige observatører*, ettersom vi observerte fra sidelinjen, men samtidig var til stede i settingen hvor handlingene pågikk (Postholm & Jacobsen, 2014, s. 52).

Etter ekskursjonen ble det naturlig å ta i bruk en kvantitativ metode med spørreskjema, ettersom denne metoden egner seg godt ved innsamling av større data, og kan enkelt omdannes til sammenlignbare tall (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 86). En svakhet med denne typen datainnsamling derimot, kan være at svarene blir for objektive, og måten spørsmålene er stilt på kan legge føringer i forhold til hva informantene svarer. For å få frem mer subjektive meninger, delte vi spørreskjemaet inn i tre deler, hvor den siste delen åpnet opp for mer personlige og reflekterte svar.

3.3 Observasjon

Denne formen for datainnsamling har nytteverdi både innenfor kvalitativ og kvantitativ forskning, hvor forskeren kan bruk seg selv som registrerings-, vurderings- og, eller som

måleinstrument. En observasjon kan foregå både direkte eller indirekte og den kan være både skjult og åpenlys (Befring, 2007, s. 120). Tilnærmingen er ofte intuitiv og gir store rom for improvisasjon, hvor observasjonsbiten i denne forskningen ble utført eksplorativt og med relativ lite struktur. Vi ønsket å observere elevene under ekskursjonen hvor positive opplevelser og gyldne øyeblikk, som kunne styrke vår problemstilling var målet.

3.4 Spørreskjema

Spørreskjemaet ble utarbeidet ved hjelp av boka *Læreren med forskerblick* (Postholm & Jacobsen, 2011). For å få svar på hypotesen vår, var vi avhengig av å ha klare og presise spørsmål og svar, som kunne belyse problemstillingen på best mulig måte. Vi var hele tiden bevisst på å formulere oss på en ikke-ledende måte ved å stille enkle og klare spørsmål. Rekkefølgen var heller ikke tilfeldig. For å sørge for at elevene faktisk leste utsagnene, og ikke bare krysset av på "helt enig" eller "helt uenig" av gammel vane, varierte vi ladningen på spørsmålene. For eksempel fra et positivt ladet spørsmål, som "Jeg synes ekskursjon gjør historiefaget mer interessant" til et negativt ladet spørsmål, "Ekskursjon er bortkastet tid" (vedlegg I). Dette gjorde at respondentene måtte bevege seg mellom de ulike svaralternativene (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 92), og vi ville i ettertid enkelt kunne se om noen bare krysset av i tilfeldige ruter. Ettersom den kvalitative datainnsamlingen ikke åpnet for andre synspunkter enn det vi spurte om, ønsket vi å dele spørreskjemaet inn i ulike deler for å få mer varierte svar. Første del var utformet med spørsmål og svaralternativer der de skulle krysse av i ulike bokser. I andre del ble de stilt overfor ulike påstander, der de krysset av for svaralternativene: helt enig - enig - verken enig eller uenig - uenig - helt uenig. I den tredje delen var det fem åpne spørsmål, som lot elevene begrunne svaret sitt. Dette åpnet opp for mer reflekterte besvarelser, og andre synspunkter som kanskje var avvikende i forhold til det vi spurte om (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 87).

3.5 Etiske aspekt

Ettersom vi arrangerte en ekskursjon med klassen vi brukte som informanter, var det naturlig å først gi et informasjonsskriv til rektoren ved skolen (vedlegg I). I skrivet spurte vi om tillatelse til å gjennomføre en undersøkelse, som innebar ekskursjon til et museum. Etter positiv tilbakemelding og innvilget tillatelse, leverte vi ut et informasjonsskriv til samtlige foresatte (vedlegg II). Her ble det informert om ekskursjonen, og utdeling av spørreskjema i

etterkant. Vi ønsket også, i henhold til gratisprinsippet i opplæringsloven § 2-15 (lovdata, 2003), og presisere at det var kostnadsfritt for elevene å delta.

For å ikke bryte personvernet til informantene, valgte vi å gjennomføre spørreundersøkelsen med full anonymitet. Alle besvarelsene ble gjort på papir, deretter strukturert i tabeller og siden makulert. Dette ble gjort for å hindre at andre kunne få tak i resultatene, eller finne ut informasjon om informantene som ble brukt i forskningsarbeidet.

4.0 Presentasjon av resultat

4.1 Observasjon

Under utførelsesfasen i ekskursjonen så vi en gylden anledning til å gjøre en systematisk og målrettet observasjon av elevene, hvor målet med observasjonen var å få et tydeligere helhetsinntrykk av elevenes historiebevissthet. En systematisk innsamling av data ved hjelp av observasjon forutsetter at en har et fokus, hvor en setter problemstillingen i sentrum og forsøker å fange opp blant annet hvordan elevene uttrykker seg og deler informasjon og kunnskap mellom seg (Postholm & Jacobsen, 2014, s. 50). Fokuset under observasjonen ble lagt til dette, hvor elevenes refleksjoner ville være en pekepinn på deres historiebevissthet. Ved å legge til en kvalitativ tilnærming i forskningsarbeidet fikk vi belyst problemstillingen fra flere perspektiver ved å registrere elevenes handlinger i utførelsesfasen.

4.2 Resultat av observasjon

Inntrykkene vi sitter igjen med etter observasjonen er positive. Elevene gav uttrykk for at de syntes det var både lærerikt og interessant å delta på ekskursjonen, samt at det var positivt å variere undervisningen ved å dra ut av klasserommet. Samtalene fløt mellom elevene hvor de delte kunnskapen og erfaringene seg imellom. Det var en positiv stemning under utførelsesfasen.

Under utførelsen var det særlig to observasjoner vi bet oss ekstra merke i. Den første omhandler flertallet av elevene, hvor vi oppdaget at den allerede eksisterende erfaringen og kunnskapen elevene hadde om temaet hadde dannet «knagger» for den påfølgende kunnskapen de fikk av guiden. Guiden var veldig flink til å inkludere elevene på omvisningen, der han stilte dem flere reflekterende spørsmål underveis. I tillegg til at guiden

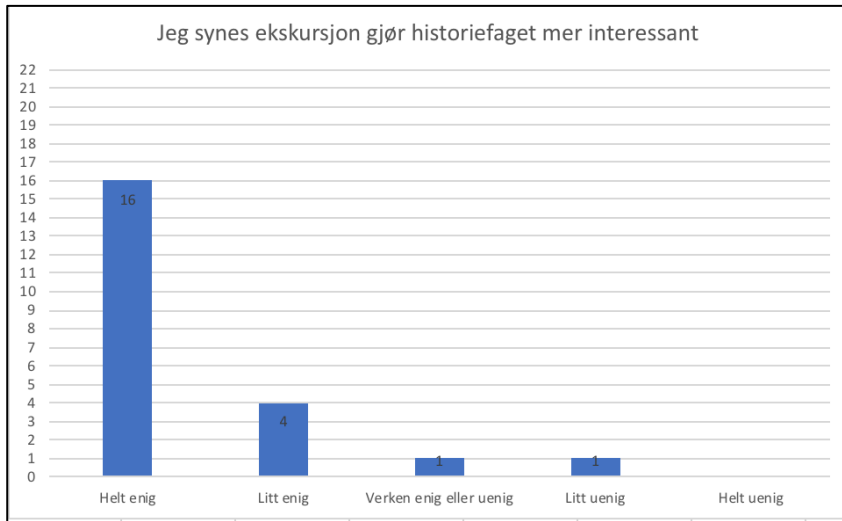
stilte spørsmål til elevene, stilte også elevene spørsmål til han som førte til at det ble en eksplorativ dialog. Dette ser vi som et godt eksempel på Vygotskys læringsteori om den nærmeste utviklingssonen. Her var guiden den medierende hjelperen som satte i gang læringsprosessen ved å fortelle, demonstrere og beskrive ulike hendelser for elevene, som de videre diskuterte og reflekterte rundt. Ut i fra observasjonen kan det tolkes som at utfallet for flertallet av elevene var at de opparbeidet seg nye erfaringer og kunnskaper, som de tok med seg til etterarbeidsfasen i klasserommet.

Det andre utfallet vi oppdaget under observasjonen omhandler en elev, en elev som erfaringsmessig har ofte vanskeligheter med å opprettholde konsentrasjonen og motivasjonen inne i klasserommet. Elevene ble stilt et spørsmål fra guiden om våpenbruken under andre verdenskrig, hvor han automatisk rettet spørsmålet mer direkte til gruppen med gutter som sto litt samlet i bakgrunnen. Guttene gikk frem mot våpnene, og den ene eleven svarte klart og tydelig på spørsmålet. Guiden spilte videre på emnet om våpen, hvor han blant annet trakk linjer til hvor eleven hadde fått sin kunnskap om våpen og ammunisjon fra. Eleven uttaler seg ved at han spiller mye dataspill på fritiden og har med dette mye kjennskap til temaet. Vi observerer at eleven som til vanlig ikke er like aktiv inne i klasserommet opplever mestring ved at historien var relevant og meningsfull for han som individ. Vi kan ikke vite sikkert om dette er tilfelle, men ønsker å tolke det som et eksempel på hvordan ekskursjon kan bidra til å fremme historiebevissthet. Dette magiske øyeblikket er en liten del av utfallet ved å bruke ekskursjon som tilnærming, men likevel kanskje det viktigste i våre øyne.

4.3 Spørreundersøkelse, spørsmål og påstander

Undersøkelsen ble utført i en niende klasse, hvor 22 elever deltok på spørreundersøkelsen. Det var til sammen 15 jenter og 7 gutter i alderen 14-15. Alle informantene svarer at de har deltatt på ekskursjon i skoletiden, hvor 64% meddeler at de har deltatt på en ekskursjon opptil 3-5 ganger (vedlegg V). I denne delen ønsker vi å presentere et utvalg av resultatene fra spørreundersøkelsen i søylediagram med påfølgende tolkninger.

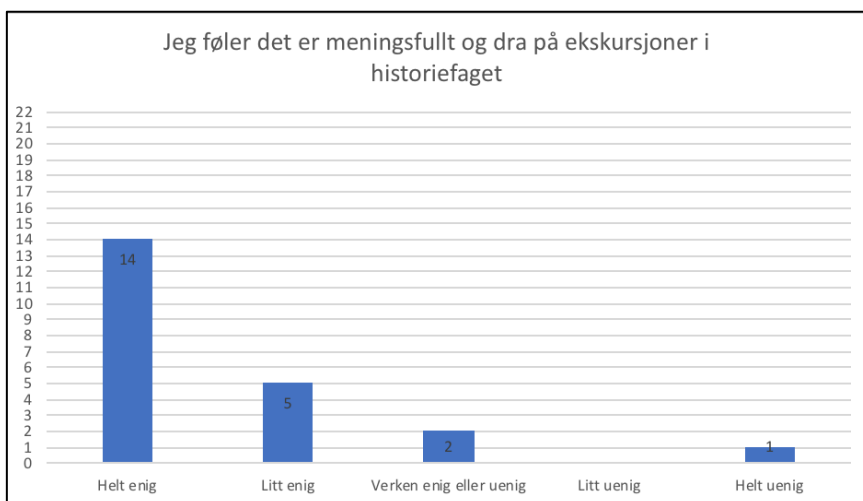
Figur 3: Respondentenes svar på: Jeg synes ekskursjon gjør historiefaget mer interessant

Kilde: eget innsamlet materiale

Figur 3, viser en samlet oversikt over påstanden: "Jeg synes ekskursjon gjør historiefaget mer interessant". Her skulle elevene krysse av for det svaralternativet som passet best for dem. 16 av 22 respondenter svarte at de var helt enig i påstanden, og 4 av 22 krysset av for at de var litt enig. Videre svarte 1 av 22 respondenter at de var verken enig eller uenig i påstanden, mens 1 av 22 var litt uenig. Ut i fra disse resultatene ser vi at flesteparten av respondentene synes at ekskursjon gjør historiefaget mer interessant.

Figur 4: Respondentenes svar på: "Jeg føler det er meningsfullt og dra på ekskursjoner i historiefaget"

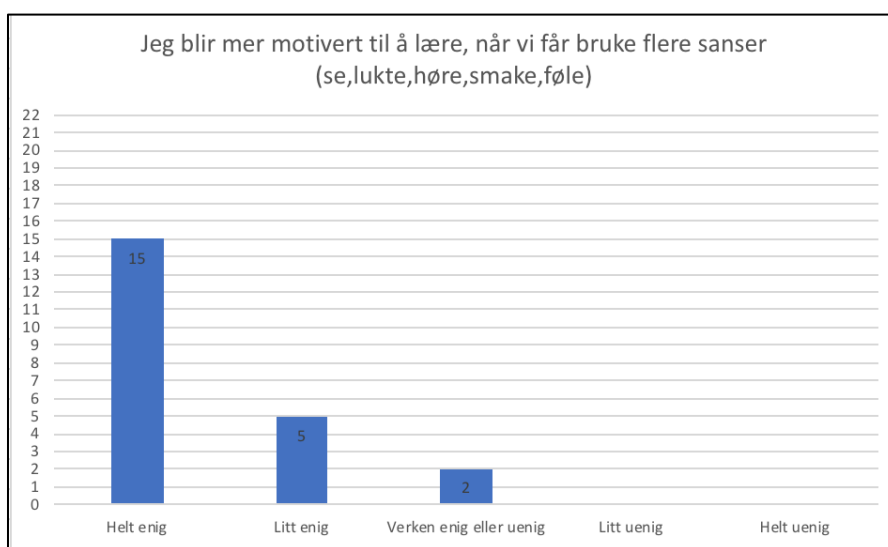

Kilde: eget innsamlet materiale

På påstanden om elevene synes det er meningsfullt og dra på ekskursjoner i historiefaget, svarer 14 av 22 respondenter at de er helt enig. 5 av 22 svarer de er litt enig i påstanden, mens 2 svarer at det er verken enig eller uenig. Blant respondentene har én krysset av for helt uenig på påstanden. Dette resultatet viser at flertallet av respondentene mener at det er meningsfullt å dra på ekskursjon i historiefaget.

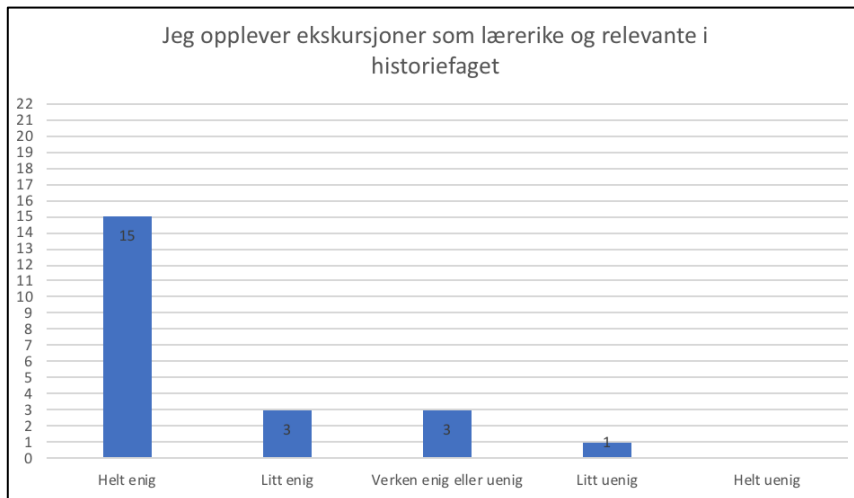
Figur 5: Respondentenes svar på: Jeg blir mer motivert til å lære, når vi får bruke flere sanser (se, lukte, høre, smake, føle)

Kilde: eget innsamlet materiale

Ved å studere resultatene fra figur 5, ser vi at 15 av 22 elever svarer at de er helt enig i påstanden om de blir mer motivert når de får bruke flere sanser, som å se, lukte, høre, smake og føle. 5 av 22 svarer at de er litt enig, mens 2 er verken enig eller uenig. Dette viser at elevene blir mer motivert av å nytte en større del av sanseaspektet. Figuren viser også at ingen er litt uenig eller helt uenig i påstanden.

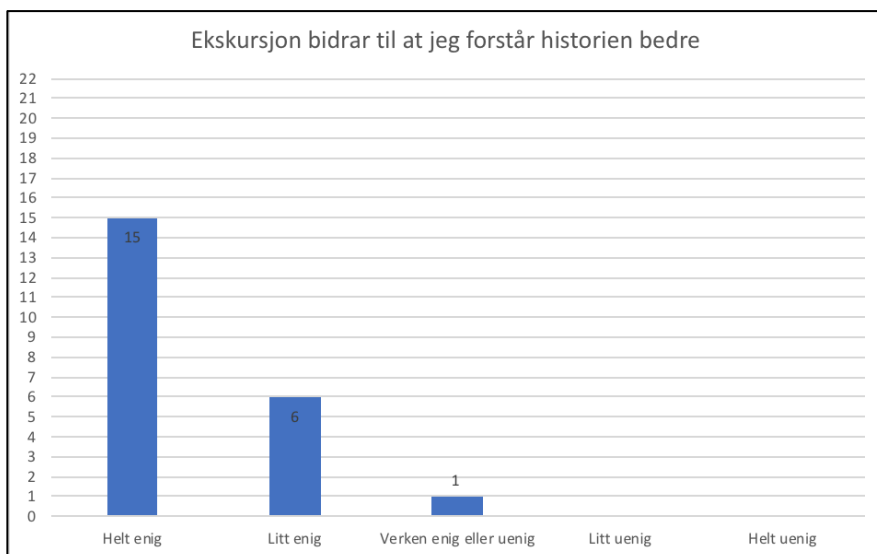
Figur 6: Respondentenes svar på: Jeg opplever ekskursjoner som lærerike og relevante i historiefaget

Kilde: eget innsamlet materiale

Ut i fra diagrammet for figur 6, ser vi at 15 av 22 respondenter svarer at de er helt enig i at de opplever ekskursjoner som lærerike og relevante i historiefaget. 3 av 22 svarer de er litt enig, mens 3 svarer de er verken enig eller uenig i påstanden. 1 respondent svarer derimot at han er litt uenig. Dette resultatet viser at flertallet opplever ekskursjoner som lærerike og relevante.

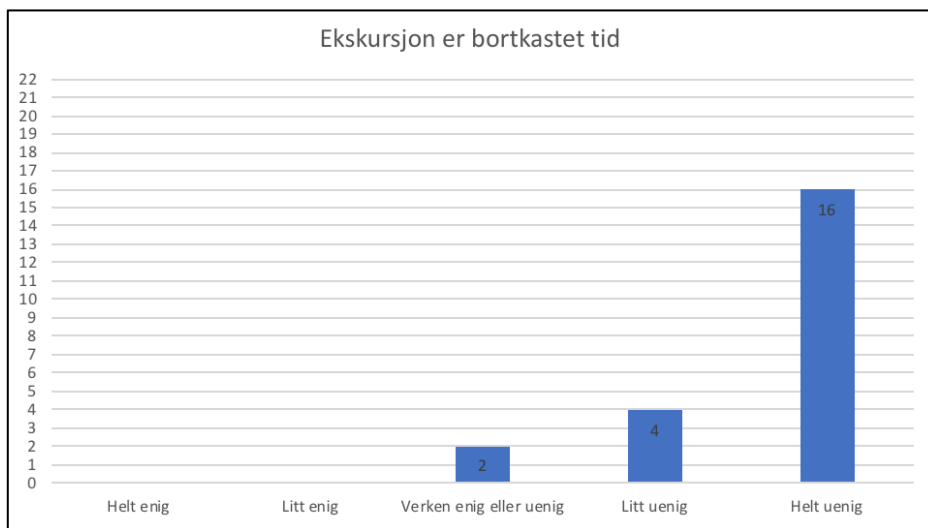
Figur 7: Respondentenes svar på: Ekskursjon bidrar til at jeg forstår historien bedre

Kilde: eget innsamlet materiale

I denne påstanden var det ønskelig å finne ut om elevene var enige eller uenige i at ekskursjoner bidrar til at de forstår historien bedre. Ut i fra resultatene, ser vi at 15 av 22 respondenter svarer de er helt enig i påstanden, mens 6 av 22 svarer de er litt enig, og 1 er verken enig eller uenig. Dette viser tydelig at respondentene mener ekskursjon bidrar til en bedre forståelse av historien, ettersom ingen har krysset av for litt uenig eller helt uenig.

Figur 8: Respondentens svar på: Ekskursjon er bortkastet tid

Kilde: eget innsamlet materiale

Diagrammet på figur 8, viser at respondentene er negative til påstanden om ekskursjon er bortkastet tid. 16 av 22 svarer de er helt uenig, mens 4 respondenter er litt uenig i påstanden. De resterende 2 krysset av på verken enig eller uenig.

4.4 Resultater av spørreundersøkelse, spørsmål og påstander

Når vi ser på resultatene fra denne delen av undersøkelsen ser vi et klart flertall av at respondentene er positive til bruken av ekskursjon som undervisningsmetode, hvor resultatene blant annet viser at 15 av 22 elever er helt enig i påstanden om at ekskursjoner er lærerike og relevante i historiefaget. Etter å ha dannet oss et helhetsinntrykk av svarene til respondentene på de ulike påstandene ser vi en klar sammenheng med hypotesen som vi utarbeidet i forkant av forskningsprosjektet.

4.5 Spørreskjema, åpne spørsmål

Spørreskjemaet besto av tre deler, hvor første del var utformet med spørsmål og svaralternativer, andre del med ulike påstander, mens den tredje delen besto av fem åpne spørsmål som gav rom for refleksjon. Hensikten ved å stille åpne spørsmål er å oppnå mer varierte svar som åpner opp for andre synspunkter. Vi ønsker å presentere alle fem spørsmålene fra undersøkelsen, hvor vi har valgt å legge frem noen av svarene som belyser problemstillingen til oppgaven.

4.6 Resultater av spørreundersøkelse, åpne spørsmål

Spørsmål 1: Hva mener du historiefaget handler om? Begrunn svaret ditt.

Når vi ser på resultatene fra respondentenes svar på spørsmålet om hva de mener historiefaget handler om ser vi en tydelig enighet i svarene om at det som har skjedd før vil ha en påvirkning på fremtiden. Ved å belyse to av svaralternativene fra undersøkelsen tolker vi det som at elevene har en form for historiebevissthet, ved at de uttrykker en viss forståelse for at det er et samspill mellom tidsdimensjonene der fortiden har vært med på å forme nåtiden og vil ha innvirkninger for fremtiden. *“ Historie handler om det som har skjedd i fortiden. Det som har gjort verden slik den er den dag i dag. Det handler om å lære av feilene som er blitt begått og lære av det. Det handler om å gjøre det som er gjort rett før. Historiefaget er rett og slett å finne ut av hva vi kan bruke fortiden til for å lage en bedre fremtid”. “Det som kommer med i historiefaget er viktig nok til å si at den delen har påvirket hvordan noe er i dag. Det er derfor viktig å lære.”*

Spørsmål 2: Er du positiv eller negativ til bruken av ekskursjon i historiefaget? Begrunn svaret ditt.

Ut i fra resultatene kan vi se et klart flertall til at respondentene er positive til bruken av ekskursjon i historiefaget. Våre tolkinger tyder på at det er hele 99% av respondentene som er positive. Sitater fra undersøkelsen viser også en enighet om at bruken av ekskursjon gjør at de forstår stoffet bedre. *“Jeg synes at det er veldig positivt med ekskursjon fordi jeg blir mer motivert og forstår stoffet bedre. Man blir lite motivert av å sitte i et klasserom hver dag, når man drar ut på ekskursjon blir det kjekkere å lære og man blir bedre kjent. Jeg selv liker å*

lære på mange forskjellige måter. "Jeg er positiv. Dette gjør at jeg forstår bedre om det vi har om pga. opplevelser".

Spørsmål 3: Gjør ekskursjon at du føler historiefaget blir mer meningsfullt? (At du forstår hvorfor dere må lære om historie). Begrunn svaret ditt.

Når vi analyserer funnet fra undersøkelsen der respondentene blir spurt om de føler at ekskursjonen gjør historiefaget mer meningsfullt er det tydelig enighet i svarene. 99% av respondentene svarer ja til spørsmålet, hvor den siste prosentandelen svarer blankt. Resultatene viser oss også at ekskursjonen er en relevant tilnærming for å fremme historiebevissthet hos elevene, ved at de i sine svar blant annet uttrykker at de forstår hvorfor de må lære om tidligere hendelser som har fått innvirkning på oss i nåtid. Et godt eksempel på dette finner vi i disse svarene: *"Når vi blir forklart stoffet på andre måter som bilder, video eller noen andre som forklarer blir det kanskje mer meningsfullt og mye lettere å forstå. Jeg forstår at vi må lære om det som har skjedd før, folk som har ofret seg selv for oss i nåtid. "Ja, som om det vi lærer betyr noe. Som å dra på museum ser at det som skjedde hadde stor innvirkning på mange. "*

Spørsmål 4: Tror du at ekskursjoner kan føre til at du husker det du lærte bedre? Begrunn svaret ditt.

Bakgrunnen til dette spørsmålet gikk ut på at vi ønsket å få frem elevenes erfaringer fra ekskursjoner i forhold til om de husker undervisningsstoffet bedre. Her svarte 98% av elevene "ja" til spørsmålet, mens 1% svarte nei, og den resterende prosenten svarte blankt. Forskningsarbeidet viser ut i fra resultatet at respondentene mener at både situasjonen de befant seg i og gjenstander som historien omhandlet bidrog til at de husket bedre. Samtidig informeres det fra den ene prosentandelen at han ikke er enig med flertallet, da han husker bedre når han leser. Med dette ser vi at elever er forskjellige og lærer på ulike måter. Ett av respondentenes svar som støtter vår hypotese om at ekskursjon kan føre til historiebevissthet lød slik: *"Ja vi får høre om nærområder og vi fikk høre på noen som hadde opplevd det. "* Dette eksempelet får frem at nærområdet har en stor betydning for innholdet i stoffet som elevene skal lære. Ved å knytte det pensumet opp mot hendelser fra nærområdet kan det virke mer meningsfullt og de vil med dette huske det de skal lære bedre.

Det siste spørsmålet i forskningsarbeidet gikk ut på om elevene tror at historien vil ha en påvirkning på fremtiden og samfunnet vi lever i. Her var det av interesse å se hvordan elevenes historiebevissthet kommer til uttrykk.

Spørsmål 5: Tror du at historien (ting som tidligere har skjedd) vil ha en påvirkning på fremtiden og samfunnet vi lever i? Begrunn svaret ditt.

Ved å studere resultatene ser vi tydelige tegn til historiebevissthet i respondentenes svar da de blant annet svarer: *Ja, for hvis ikke ting hadde skjedd hadde vi ikke hatt det slik som vi har det i dag*. Med dette kan det tolkes som at respondenten mener at dersom ikke historiske hendelser hadde skjedd hadde kanskje ikke samtiden vært slik som den er i dag. Ved å spille videre på dette svaret: *Ja, andre verdenskrig for eksempel vil få noen til å tenke at vi må jobbe for å unngå at noe slikt skjer igjen*, kan vi knytte svarene deres opp mot utviklingen av vårt demokratiske samfunn. Ut i fra resultatene kan vi trekke linjer til historiebevisstheten rundt det omtalte begrepet "aldri mer 9. april".

5.0 Drøfting

5.1 Ekskursjon som metode for å fremme historiebevissthet

I undersøkelsen, *Youth and History* (Angvik og von Borries, 1997), publisert i 1997, kunne vi lese at elevene oppfattet historie som noe som hadde med deres egen tid å gjøre, men var usikre når det kom til hva historie hadde å si for fremtiden (Paulssen, 2011, s. 12). I vår undersøkelse svarte 98% av respondentene "ja" på spørsmålet om elevene trodde historien ville ha en påvirkning på fremtiden og samfunnet vi lever i. Svar som, *Ja, tingene som har skjedd vil absolutt påvirke det som kommer til å skje, som vi kan se hva som skjedde etter krigen som kan påvirke andre til å ikke ville ha krig* forteller oss at elevene er bevisst på historiens betydning for nåtiden og fremtiden. Dette er et interessant funn i forhold til den tidligere forskningen, og er kanskje et resultat fra innføringen av Kunnskapsløftet i 2006, og revisjonen i 2013, hvor historiebevissthetsbegrepets tankegang ble introdusert i læreplanen.

I følge Stortingsmelding 22, kan bruk av praktiske innfallsvinkler, som ekskursjon, bidra til en mer interessant opplæring og gjøre relevansen for lærestoffet tydeligere, som igjen kan føre til økt motivasjon for læring (Meld. St. 22. 2010-2011). Hunnes (2007) understreker

viktigheten av å la elevene få bruke de ulike sansene sine i undervisningen, og at begreper må knyttes til observasjoner og erfaringer for å skape mening. Resultatene fra vår forskning viser en klar enighet blant respondentene om at bruk av flere sanser fører til en økt motivasjon for læring. Vi mener i henhold til Fjær (2010) at ekskursjoner er en undervisningsform som spiller på hele sanseregisteret, og vil derfor være en motiverende og læringsfremmende undervisningsmetode. Det er en tydelig enighet blant elevene om at ekskursjon gjør at de forstår fagstoffet bedre og blir mer motivert til å lære. Ved å dra ut av klasserommet vil kanskje elevene allerede være mer positivt innstilt før undervisningen har startet, og dermed også være mer mottakelig for nye impulser og kunnskap. De kan oppleve at ekskursjonen åpner opp et rom for større refleksjon og diskusjon enn i klasserommet, noe som styrker vår tro på at denne undervisningsformen bidrar til å øke historiebevisstheten.

Våre erfaringer støtter Utdanningsdirektoratets (2013) argument om at ekskursjon kan tilby elevene faglig begrunnelse og målsetting for undervisningen, samtidig som den bidrar til at elevene skaper nye erfaringer eller bygger videre på dem. Dette ser vi også i våre resultater, hvor 99% av respondentene sier de er positive til bruken av ekskursjon i historiefaget, og uttaler seg blant annet med at de blir mer motivert og forstår stoffet bedre. I et mer åpent spørsmål, uttaler en respondent at han opplever historiefaget som mer meningsfullt ved at de fikk se det med egne øyne, og 99% svarer "ja" på spørsmålet om bruken av ekskursjon førte til at de opplevde historiefaget som mer meningsfullt. Dette underbygger vår påstand om at ekskursjon kan bidra til å øke elevenes historiebevissthet, ettersom faget blir opplevd som mer *meningsfullt* under en ekskursjon.

En ekskursjon trenger ikke være til et sted langt borte eller strekke seg over flere dager, det kan være korte turer til monumenter eller steder, besøk av lokale museer eller bedrifter. Ved å bruke nærområdet til å fortelle om historie, som for eksempel 2. Verdenskrig, kan elevene oppleve å få en forståelse av at historien skjer rundt oss, hele tiden. Den andre verdenskrigen var ikke begrenset til Tyskland, Frankrike eller Storbritannia. Den utartet seg også i lille Norge, og vi finner spor av krigen bare en spasertur fra skolen. Ekskursjoner er her en ypperlig mulighet til å fremme denne historiebevisstheten hos elevene. De kan oppleve en relevans med faget i forhold til seg selv og sin identitet, men også på et samfunnsnivå, hvor

de kan trekke linjer til samfunnet i dag, og kanskje få en forståelse av hvorfor det er viktig å holde på de norske verdiene, som for eksempel demokratiet.

Det må understrekes at ekskursjonen *må* bestå av de tre delene, slik at metoden blir hensiktsmessig og ikke oppleves som en fri-tur for elevene der de kan tulle og tøyse. Vi ser at dersom historiebevissthet skal være et mål med ekskursjonen, er det viktig at læreren også legger like mye vekt på arbeidet i forarbeidsfasen og etterarbeidsfasen, ikke bare selve utførelsen av ekskursjonen. Ekskursjon vil nok ikke være en like god metode til å utvikle elevenes historiebevissthet dersom disse fasene detter bort, ettersom mye potensiale for refleksjon og diskusjon ligger her. Men kanskje enda viktigere, det å samle trådende og opplevelsene fra ekskursjonen til å tolke det de har opplevd og lært i fortid, nåtid og fremtid.

Som vi ser i Kunnskapsløftet (Kunnskapsdepartementet, 2013), er et av formålene med samfunnsfag å være identitetsdannede og stimulere til demokratisk deltakelse.

Historiebevissthet er i aller høyeste grad et begrep som tar for seg dette, men som vi har gjort rede for tidligere er det et vanskelig og kanskje "diffust" begrep. Det blir ikke eksplisitt brukt i kompetansemålene i LK06, noe som kanskje er årsaken til at flere lærere ikke har hørt om historiebevissthetsbegrepet før, selv om forskning viser at de bruker undervisningsmetoder som fremmer dette (Paulssen, 2011). Vi må si oss enige med konklusjonen til Paulssen, om at historiebevissthet er erfaringsnært, men teorifjernt (Paulssen, 2011, s. 3), ved at vi under forskningsarbeidet til denne oppgaven fant tidlig ut at historiebevissthetsbegrepet ikke er tilstede verken i læreplanen eller undervisningen. Det blir brukt alle andre begrep til å snakke om historiebevissthet, i stedet for å bruke det i lag med begreper som "reflektere", "diskutere" og "relevans". Dersom man kun bruker de andre begrepene får man ikke med den tredje tidsdimensjonen, som er nåtid. Det snakkes for lite om hva historien har å si for elevene i samtiden, og ved å ekskludere historiebevissthetsbegrepet fra læreplanen og undervisningen blir ikke elevene bevisst på hva det egentlig er. Gjennom tidligere forskning, og våre undersøkelser, har vi funnet ut at elevene forstår hvordan historien har noe å si for fortiden og fremtiden, men er usikre på hva det har å si for dem i nåtiden. Dette er noe vi mener må arbeides mer med, og som historielærer bør man ekspandere den didaktiske trekanten med et fjerde hjørne. Da vil historiebevissthet få en større plass i undervisningen, og kanskje både lærer og elev vil få et mer bevisst forhold til begrepet. Vi må hjelpe elevene til å se sammenhengene mellom tidligere historie og deres egen livsverden, for å oppnå en økt relevans og motivasjon hos elevene. I resultatene fra spørreundersøkelsen ser vi et stort sprik i

det ene spørsmålet som omhandler forståelsen av hva historiefaget handler om. Svar som *“Jeg mener at historiefaget handler om mange viktige hendelser som har skjedd før.”* og *“Jeg suns ikke det har stor relevanse i forhold til nåtiden. Men det er fremdeles viktig og lære om hva som har skjedd.”*, skiller seg ut i forhold til respondenter som svarer at historiefaget handler om fortid, nåtid og fremtid, og at alt henger sammen. Her er det en ulik grad av historiebevissthet, som underbygger vårt argument om at begrepet må inn i skolen og arbeides mer med. Vi må likevel ta hensyn til at dette er en niende klasse der elevene er midt i utviklingen, som skjer i forskjellig tempo. Noen kan ha utviklet en større refleksjonsevne, og vil derfor ha lettere for å se denne sammenhengen mellom de ulike tidsdimensjonene.

Stortingsmelding 22 (Meld. St. 22. 2010-2011), poengterer at elevene må oppleve opplæringen som relevant og meningsfullt, for at de skal forstå hvorfor de skal bruke tiden sin på skolearbeidet. Gjennom å arbeide med historiebevissthet er det nettopp dette vi ønsker å oppnå, at elevene skal oppleve historiefaget som relevant både på individ- og samfunnsnivå. I vårt forskningsarbeid observerte vi at samtlige elever var mer motivert og delaktige på ekskursjonen enn i klasserommet. Dette viser hvordan ekskursjon er en god metode til å motivere og tilpasse undervisningen, slik at flere elever får med seg fagstoffet. Et eksempel på hvordan ekskursjonen bidro til å fremme historiebevissthet på individnivå var denne eleven som kunne trekke linjer til det han erfarte på museet til databruk på fritiden. På et samfunnsnivå, vil det de lærte og observerte på ekskursjonen ha en påvirkning på deres historiebevissthet ved å omhandle både lokal- og globalhistorie fra 2. Verdenskrig. De fikk høre historier om lokale “helter” som hadde kjempet mot nazistene, og både se og høre hvordan tyskerne okkuperte byen de selv har vokst opp og bor i. Ved å reflektere over dette i etterarbeidsfasen, fikk elevene knyttet det opp mot historiebevissthet og de tre tidsdimensjonene. Ekskursjonen bidro til at de forsto hvordan 2. Verdenskrig utartet seg globalt, nasjonalt og lokalt. De fikk et bredere perspektiv på historien, ettersom museet kunne tilby mer lokalhistorie enn læreboken, noe som gjorde at elevene opplevde en større relevans til historien enn tidligere. Gjennom refleksjon og diskusjon fikk elevene en forståelse av hvordan tidligere hendelser og avgjørelser har hatt betydning for nasjonen og samfunnet, som igjen er avgjørende for hvordan vi har det i dag. Å reflektere rundt store avgjørelser som “kongens nei”, og hva som kunne skjedd dersom han sa ja, vil være med på å danne historiebevissthet hos elevene. Samtidig vil erfaringer fra fortiden danne et grunnlag for fremtiden, ved at vi tar med oss lærdom fra tidligere hendelser. For eksempel lærte elevene

hvordan Norge ble overrasket over Tysklands angrep 9.april 1940, og ikke hadde et godt nok forsvar til å stå i mot invasjonen. Dette har blant annet hatt en påvirkning på det norske forsvaret i senere tid, med bakgrunn i ordtaket "aldri mer 9.april". For å oppsummere hva historiebevissthet handler om, vil vi sitere fra en av våre informanter på spørsmålet "hva mener du historiefaget handler om", dette sitatet synes vi også er et godt eksempel på hvordan ekskursjon har bidratt til å øke historiebevisstheten til denne eleven.

Historie handler om det som har skjedd i fortiden. Det som har gjort verden slik den er den dag i dag. Det handler om å lære av feilene som er blitt begått og lære av det. Det handler om å gjøre det som er gjort rett før. Historiefaget er rett og slett å finne ut av hva vi kan bruke fortiden til for å lage en bedre fremtid (Elev, 9.trinn, vedlegg IV).

5.2 Vurdering av resultat

I et forskningsarbeid vil det alltid oppstå feilkilder, ettersom vi brukte spørreundersøkelse som informasjonsinnsamling er det vanskelig å si noe mer enn at det trolig finnes elever som krysset av i tilfeldige ruter, eller krysset av for det svaralternativet de trodde var ønskelig for oss. Vi må likevel stole på informantene og tro at svarene er deres egne, ærlige meninger. Under gjennomføringen av spørreskjemaet var alle informantene til stede. Vi informerte nøye om undersøkelsen i forkant, hvor vi tydelig kommuniserte formålet med skjemaet og at det var viktig for oss at de var ærlige og svarte utfyllende. Ettersom vi hadde opparbeidet oss en relasjon til elevene og selv var til stede under utførelsen av både ekskursjonen og undersøkelsen, følte vi elevene virkelig ønsket å svare skikkelig på spørreskjemaet. Vi observerte kun én elev som ikke syntes å bry seg særlig mye, og ble fort ferdig med skjemaet. Vi kan anta at det er denne respondenten som har svart blankt på spørsmålene som krevde utfyllende svar. Under utførelsen av spørreskjemaet fikk vi også oppklart ulike uklarheter med én gang, ettersom vi var der og kunne svare på eventuelle spørsmål. Dette ville ikke vært mulig dersom vi hadde latt læreren levere det ut og at vi selv ikke var til stede. Vi kan med dette si at vårt forskningsarbeid har en indre validitet og at resultatene er reliable.

6.0 Konklusjon

Hypotesen vi utarbeidet før forskningsprosjektet var om ekskursjoner kunne bidra til å øke elevenes historiebevissthet, hvor vi så et absolutt behov for å arbeide med begrepet i skolen. Kompetansemålene slik de står nå danner et potensial til å arbeide med historiebevissthet, men det er opp til hver enkelt lærer å velge metoder som fremmer dette. Tilnæringsmetoden vi mener er et godt redskap er ekskursjonen, hvor elevene får bruke hele sitt sanseregister i undervisningen, og kan trekke linjer mellom det de lærer, og seg selv. For at elevene skal bli motivert til å lære, er det nødvendig for dem å føle en relevans og mening med faget, hvor historiebevissthet er et begrep som tar for seg dette.

Gjennom danning av historiebevissthet er det fokus på refleksjon og tolkning av historien, ikke bare pugging av personer og årstall. Ekskursjoner kan gjøres i nærmiljøet, hvor lokalhistorien er med på elevenes identitetsdanning, som kan føre til at de opplever historiefaget mer relevant for dem enten på et individ- eller samfunnsnivå. Etter gjennomgangen og tolkningen av funnene i datamaterialet, kan vi si at det er en tydelig sammenheng med vår hypotese og resultatene fra undersøkelsen. Resultatene vi fikk gjennom observasjon og utførelsen av spørreskjema etter ekskursjonen, kan bekrefte vår hypotese om at ekskursjon som tilnæringsmetode kan bidra til å øke elevenes historiebevissthet.

Dersom vi skulle gjennomført dette forskningsarbeidet på nytt, ville vi delt ut et spørreskjema også i forkant av ekskursjonen. På denne måten kunne vi ha at sammenlignet resultatene, og sett om det var noen bemerkelsesverdige utmerkelse i forhold til utviklingen av historiebevissthet. Dette kunne ha gitt en ytterligere innsikt i hvorvidt ekskursjon bidrar til å øke historiebevisstheten, men ville likevel ikke gitt 100% svar på om det var ekskursjonen i seg selv som sørget for dette, ettersom de fleste elevene har vært på en eller annen form for ekskursjon tidligere. Vi måtte i det tilfelle ha funnet elever som aldri har vært med på en ekskursjon før, noe som kunne blitt utfordrende.

Vi ser på historiebevissthet som et svært relevant begrep å arbeide med i fremtiden, og som fremtidige lærere vil vi ta med oss denne erfaringen til undervisningen. Det virker som om

skolen har et ønske om å legge mer vekt på refleksjon og dette med historiebevissthet, og det vil bli spennende å se om begrepet kommer tydeligere frem i den nye læreplanen i 2020.

Litteraturliste

- Angvik, M., von Borries, B. (red.) (1997). *Youth and History. A Comparative European Survey on Historical Consciousness and Political Attitudes among Adolescents*. Hamburg: Körber- Stiftung
- Angvik, M. & Nielsen, V. O. (red.) (1999). *Ungdom og historie i Norden*. Bergen: Fagbokforlaget
- Ask, L.T. (2009). *Hvordan sikter lærebøker i historie mot å utvikle historiebevissthet? En sammenligning av lærebøker i historie for den videregående skolen*. Masteroppgave i historiedidaktikk. Stavanger: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Stavanger
- Bøe, J.B. (1995). *Faget om fortiden. En oversikt over det historiedidaktiske området*. Oslo: Universitetsforlaget
- Blom, K., & Helle, K. (1997). *Historie -Hva, hvordan, hvorfor?* Bergen: Fagbokforlaget
- Eikeland, H. (2013). *Historie og demokratisk dannelse*. Kristiansand: Portal forlag
- Fjær, O. (2010). *Ekskursjoner i skolen – en spennende læringsarena* (2.utg.). I Mikkelsen, R. & Sætre, P. J. *Geografididaktikk for klasserommet: En innføringsbok i geografiundervisning for studenter og lærere*. Kristiansand: Høgskoleforlaget
- Frøyland, M. (2010). *Mange erfaringer i mange rom - variert undervisning i klasserom, museum og naturen*. Abstrakt forlag AS. Oslo
- Hunnes, O.R. (2007). *Læringsperspektiv på ekskursjon som arbeidsmåte*. Norsk geografisk tidsskrift - Norwegian Journal of Geography Vol. 61, 38-42. Oslo

- Jordet, A.N. (2010). *Klasserommet utenfor. Tilpasset opplæring i et utvidet læringsrom*. Cappelen Damm AS.
- Postholm, M. J. & Jacobsen, D. I. (2014). *Læreren med forskerblick – innføring I vitenskapelig metode for lærerstudenter*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Stray, J., H. & Wittek, L. (red.) (2014). *Pedagogikk -en grunnbok*. Oslo: Cappelen Damm
- Abelsen, K. & Leirhaug P. E. (2017). *Hva vet vi (ikke) om elevers opplevelser med friluftsliv i norsk skole – en gjennomgang av empiriske studier 1974-2014*. Journal for Research in Arts and Sports Education. Hentet fra:
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2457636/AbelsenJournResArtsSportsEdu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kjellehold, G. (2011). *Historie og identitet i den flerkulturelle skolen: En undersøkelse av historiens betydning for ungdomsskoleelevers identitetsdanning*. (Masteroppgave, Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet). Hentet fra
https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/270266/445966_FULLTEXT01.pdf?sequence=1
- Kunnskapsdepartementet, 2013. *Læreplan i samfunnsfag. Kompetansemål etter 10. årssteget*. Nedlastet fra <https://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Kompetansemaal/kompetansemal-etter-10.-arssteget>
- Kunnskapsdepartementet, 2013. *Læreplan i samfunnsfag. Føremål*.
<https://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Formaal>
- Meld. St. 22 (2010-2011). *Motivasjon- muligheter- mestring*. Hentet fra
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-22-2010--2011/id641251/sec3?q=relevans#match_0
- Opplæringsloven § 2-15 (2003). Hentet fra
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_2#§2-15

Paulssen, C. (2011). *Historiebevissthet: Erfaringsnært, men teorifjernt* (Mastergradsoppgave, Norges Teknisk- Naturvitenskaplige Universitet). Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/270276/446084_FULLTEXT01.pdf?sequence=1

Utdanningsdirektoratet (2006). Læreplan i samfunnsfag - kompetansemål (LK13). Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/hvordan-er-lareplanene-bygd-opp/>

Infoskriv

HVL, Campus Stord

TLF: 53 49 13 00

Haugesund, 08.02.18

Til rektor, "Navn"

Infoskriv i forbindelse med forskningsprosjekt knyttet til bacheloroppgave

Hei!

Vi er to studenter som går 3. året på grunnskolelærerutdanning 5-10 ved Høgskolen på Vestlandet. Dette semesteret skal vi skrive bacheloroppgave i samfunnsfag. Temaet for oppgaven er «bruk av ekskursjon i historiefaget».

I den forbindelse sender vi deg en forespørsel om å få lov til å gjennomføre en undersøkelse blant elevene i 9x på xxx skole. Undersøkelsen omhandler et besøk til xxx museum, samt observasjon av en undervisningsøkt i historie. Det vi ønsker å finne ut med denne undersøkelsen er om læringsutbyttet blir mindre eller større ved tradisjonell undervisning kontra ekskursjon. Vi vil også bruke observasjon til å se om deltakelsen/engasjementet endrer seg.

Vi tenker å benytte oss av observasjon og spørreskjema. Vi er gjennom høgskolen underlagt taushetsplikten, og all informasjon som blir samlet inn gjennom denne undersøkelsen vil behandles konfidensielt, og vil bli makulert etter at materialet er analysert og oppgaven er levert.

Ved eventuelle spørsmål, ta gjerne kontakt:

E-post: xxx@hotmail.com xxx@gmail.com

Mob: xxx xxx

Mvh.

Rita Hinderaker

Cecilie Slåke

Infoskriv

Haugesund, 20.02.18

Til foresatte i klasse 9x på xxx skole

Infoskriv i forbindelse med forskningsprosjekt knyttet til bacheloroppgave

Hei!

Vi er to studenter som går 3. året på grunnskolelærerutdanning 5-10 ved Høgskolen på Vestlandet. Dette semesteret skal vi skrive bacheloroppgave i samfunnsfag. Temaet for oppgaven er «bruk av ekskursjon i historiefaget».

I den forbindelse ønsker vi å utføre en undersøkelse blant elevene i klasse 9x. Undersøkelsen omhandler et besøk til xxx museum, hvor elevene vil få en guidet tur gjennom 2. Verdenskrigs historie. Vi vil være 4 lærere tilstede. Det vil ikke bli noen kostnadsutgifter for elever eller foresatte, og elevene transporteres fram og tilbake i lag med lærerne. Alt skjer i skoletiden.

Det vil bli utgitt et spørreskjema i etterkant av ekskursjonen, hvor elevene svarer anonymt på noen spørsmål om ekskursjon som bruk av undervisningsmetode.

Ekskursjon til xxx museum vil være fredag 2.mars, fra klokken 11.00 til 14.00.

Mer informasjon om xxx finner du/dere på: *link til museets hjemmeside*

Dersom du/dere ikke ønsker at ditt barn skal være med på dette besøket, send mail eller sms til:

E-post: xxx@hotmail.com

xxx@gmail.com

Mob: xxx

xxx

Mvh.

Rita Hinderaker

Cecilie Slåke

Vedlegg III: Spørreskjema til elevene

Spørreskjema om ekskursjon i historiefaget

Gutt

Jente

Sett kryss på et av svaralternativene:

1. Har du tidligere vært på ekskursjon i skoletiden?

JA

NEI

2. Viss ja, hvor mange ganger?

1

2

3-5

5 eller mer

3. Hvordan liker du best å arbeide på skolen?

Gjøre oppgaver individuelt (alene)

Lese i læreboken

Høre på læreren

Arbeide i grupper

4. Jeg foretrekker praktisk arbeid. Arbeidsoppgaver der jeg kan lage noe / skape noe.

Ja

Nei

5. Jeg foretrekker teoretisk arbeid. Arbeidsoppgaver der jeg kan lese og skrive.

Ja

Nei

	Helt enig	Litt enig	Verken enig eller uenig	Litt uenig	Helt uenig
Ekskursjon bidrar til at jeg forstår historien bedre					
Jeg synes ekskursjon gjør historiefaget mer interessant					
Ekskursjon er bortkastet tid					
Jeg blir mer motivert til å lære, når vi får bruke flere sanser (se, lukte, høre, smake, føle)					
Jeg føler det er meningsfullt å dra på ekskursjoner i historiefaget.					
Jeg husker det vi har lært bedre når vi har vært på ekskursjon					
Jeg opplever ekskursjoner som lærerike og relevante i historiefaget					
Jeg liker ikke variert undervisning, og synes derfor at ekskursjon i historiefaget ikke er nødvendig					
Jeg blir bedre kjent med de andre i klassen når vi drar på ekskursjon					
Jeg forstår hvorfor vi drar på ekskursjon					
Jeg skulle ønske vi dro oftere på ekskursjon					

Hva mener du historiefaget handler om? Begrunn svaret ditt.

Er du positiv eller negativ til bruken av ekskursjon i historiefaget? Begrunn svaret ditt.

Gjør ekskursjon at du føler historiefaget blir mer meningsfullt? (At du forstår hvorfor dere må lære om historie). Begrunn svaret ditt.

Tror du at ekskursjoner kan føre til at du husker det du lærte bedre? Begrunn svaret ditt.

Tror du at historien (ting som tidligere har skjedd) vil ha en påvirkning på fremtiden og samfunnet vi lever i? Begrunn svaret ditt.

Resultat- spørreskjema om ekskursjon i historiefaget

Gutt 7

Jente 15

Sett kryss på et av svaralternativene:

1. Har du tidligere vært på ekskursjon i skoletiden?

JA 22

NEI 0

2. Viss ja, hvor mange ganger?

1 2

2 3

3-5 14

5 eller mer 3

3. Hvordan liker du best å arbeide på skolen?

Gjøre oppgaver individuelt (alene) 4

Lese i læreboken 1

Høre på læreren 4

Arbeide i grupper 13

4. Jeg foretrekker praktisk arbeid. Arbeidsoppgaver der jeg kan lage noe / skape noe.

Ja 15

Nei 7

5. Jeg foretrekker teoretisk arbeid. Arbeidsoppgaver der jeg kan lese og skrive.

Ja 6

Nei 16

Sum: 22	Helt enig	Litt enig	Verken enig eller uenig	Litt uenig	Helt uenig
Ekskursjon bidrar til at jeg forstår historien bedre	15	6	1		
Jeg synes ekskursjon gjør historiefaget mer interessant	16	4	1	1	
Ekskursjon er bortkastet tid			2	4	16
Jeg blir mer motivert til å lære, når vi får bruke flere sanser (se, lukte, høre, smake, føle)	15	5	2		
Jeg føler det er meningsfullt å dra på ekskursjoner i historiefaget.	14	5	2		1
Jeg husker det vi har lært bedre når vi har vært på ekskursjon	12	4	6		
Jeg opplever ekskursjoner som lærerike og relevante i historiefaget	15	3	3	1	
Jeg liker ikke variert undervisning, og synes derfor at ekskursjon i historiefaget ikke er nødvendig		2	2	1	17
Jeg blir bedre kjent med de andre i klassen når vi drar på ekskursjon	7	5	8	1	1
Jeg forstår hvorfor vi drar på ekskursjon	16	4	1	1	
Jeg skulle ønske vi dro oftere på ekskursjon	15	5	2		

Hva mener du historiefaget handler om? Begrunn svaret ditt.

- *Ting som har skjedd før vår tid, feks. 2. Verdenskrig. Det er noe nyttig å lære sånn at vi ikke gjør samme feil som feks. 2. Verdenskrig.*
- *Jeg mener at historie handler om det som har skjedd før. At alle skal ha kunnskap om hva som har skjedd før oss og vite hvorfor verden er som den er.*
- *Historiefaget handler om de viktigste hendelsene som har skjedd. I historien får du masse kunnskap som kan ha betydning fram i tiden.*
- *Handler om historien våres gjennom tidene fra verden rundt.*
- *Da som skjedde før me var født.*
- *Det handler om historier, noe som kan vær viktig å vite.*
- *Jeg mener det handler om at vi får en bedre læring om historie og det er litt viktig for oss.*
- *Historie handler om det som har skjedd i fortiden. Det som har gjort verden slik den er den dag i dag. Det handler om å lære av feilene som er blitt begått og lære av det. Det handler om å gjøre det som er gjort rett før. Historiefaget er rett og slett å finne ut av hva vi kan bruke fortiden til for å lage en bedre fremtid*
- *Det handler om viktige hendelser som har skjedd i fortiden.*
- *Lære om tidligere viktige hendelser.*
- *Jeg mener at historiefaget handler om at vi skal lære om tidligere viktige hendelser.*
- *Jeg mener at historiefaget handler om mange viktige hendelser som har skjedd før.*
- *Jeg suns ikke det har stor relevanse i forhold til nåtiden. Men det er fremdeles viktig og lære om hva som har skjedd.*
- *Historie mener jeg er viktig for det er bakgrunnen til hvordan og hvorfor verden er som den er og hvordan forfedrene til de enkelte hadde det.*
- *Historie er viktig fordi vi får vite om fortiden og vite historien til mennesker.*
- *Jeg mener at historiefaget er viktig fordi vi må lære om historien til hvordan alt ble dannet. Selv om det noen ganger er kjedelig, er det veldig viktig.*
- *Jeg mener historiefaget handler om viktige hendelser fra fortiden.*
- *Det hjelper med historiefag for da kan du forstå nåtiden, fortiden og framtiden. Dette er viktig for å skjønne vis et land f.eks. ikke liker et annet land.*
- *Jeg mener historiefaget handler om at vi skal være klar over at historien vår og hva som har skjedd på jorda vår før vi fikk ta over den. Jeg mener at historiefaget er veldig spennende og kjekt å lære om.*

- *Jeg synes historiefaget som regel er spennende, og jeg mener at historie er viktig, slik at vi ikke gjør feilene våre igjen og slik at vi kan lære.*
- *Det som kommer med i historiefaget er viktig nok til å si at den delen har påvirket hvordan noe er i dag. Det er derfor viktig å lære.*
- *At vi skal lære om historien og lære av våre forfedres feil og hvorfor land og steder har den kulturen de har og er som de er for å bli mer verdensvant og ikke føkke opp sånn som de gamle en gang gjorde.*

Er du positiv eller negativ til bruken av ekskursjon i historiefaget? Begrunn svaret ditt.

- *Jeg synes at det er positivt å bruke ekskursjon fordi det gjør at jeg iallefall ser mer helheten i det vi lærer*
- *Positiv. Du trenger ikke å sitte inne å skrive*
- *Jeg liker å dra på utflykter for det gjør det mer spennende og man husker ting bedre når man gjorde det. Men akkurat utflykten til Arquebus var helt forferdelig kjedelig, og jeg lærte ikke noe relevant til læremålene.*
- *Jeg synes at det er veldig positivt med ekskursjon fordi jeg blir mer motivert og forstår stoffet bedre. Man blir lite motivert av å sitte i et klasserom hver dag, når man drar ut på ekskursjon blir det kjekkere å lære og man blir bedre kjent. Jeg selv liker å lære på mange forskjellige måter.*
- *Positiv. Gjennomgang av det vi allerede har lært + mer relevant info*
- *Jeg synes at det er positivt å dra på ekskursjoner i historiefaget fordi da får vi se, de tingene som har skjedd og vi får svar på mange av de spørsmålene vi lurte på*
- *Veldig positiv. Føler at jeg lærer bedre når vi får se og bruke flere sanser.*
- *Jeg synes det er positiv, fordi du forstår deg mer på historien og samtidig slipper å skrive.*
- *Positiv fordi vi lærer mer enn når vi bare sitter i ro hele dagen*
- *Syns det er kjekt fordi vi kan komme ut av klasserommet og vi lærer mer.*
- *Jeg er positiv. Det kan bli litt kjedelig men det er bra å variere med læremåtene*
- *Jeg er positiv. Dette gjør at jeg forstår bedre om det vi har om pga opplevelser*
- *Jeg er positiv fordi det er kjekkere og vi kan lære på en litt annerledes måte enn til vanlig.*
- *Jeg blir ikke helt oppspilt men jeg vet at det er god nyttig lærdom til fremtiden. Å vi får se ting fra andre perspektiver.*

- *Positiv det er kjekkere enn og lese hele tiden og du får se det du lære om i steden for og lese det*
- *Positivt siden da sitter vi ikke bare i klasserommet og har teori, og vi får oppleve andre ting*
- *Positiv. Vi lærer på en annen måte siden vi får sett hvordan det var og vi får mer innblikk i hvordan det var da enn bare sånne viktige hendelser som står i boken*
- *Positivt fordi der får du se utstillinger og en forteller til utstillingene.*
- *Positiv siden det er gøyere og da føler jeg at jeg lærer mer.*
- *Positiv synes det er bra at vi kan dra ut og se på plasser enn å sitte i klasserome*
- *Ja, vi har jo historie for å lære om fortiden hva som skjedde og hvordan folk hadde det og etter min personlige mening så hjelper å dra på ekskursjon å forstå hvordan folk hadde det, hva som skjedde og hvorfor det skjedde.*
- blank

Gjør ekskursjon at du føler historiefaget blir mer meningsfullt? (At du forstår hvorfor dere må lære om historie). Begrunn svaret ditt.

- *Ja, du får et helt annet inntrykk, og så blir det mer meningsfullt når man får se det med egne øyne*
- *Ja*
- *Vet allerede at det er viktig.*
- *Når vi blir forklart stoffet på andre måter som bilder, video eller noen andre som forklarer blir det kanskje mer meningsfullt og mye lettere å forstå. Jeg forstår at vi må lære om det som har skjedd før, folk som har ofret seg selv for oss i nåtid. Da kan vi hvertfall lese og lære om dem. For å hedre dem*
- *Litt, men forstår ikke alt.*
- *Ja, ekskursjonen gjorde at det var mye enklere å forstå all, og vi fikk en grundigere forklaring*
- *Ja, fordi da ser jeg mer hvordan det var.*
- *Ja, fordi da kan du samtidig ha det gøy, når du lærer og du forstår bedre med og faktisk se enn å bare høre på.*
- *Ja fordi da får du sett mer enn det du får i boka*
- *Ja lærer mer då*
- *Ja når du fikk høre mer personlige historier blir det mer meningsfullt*

- *Ja det syns jeg. Det er en helt annen opplevelse å se det i virkeligheten en å bare lese*
- *Ja. Jeg innser det.*
- *Ja og nei, historie er viktig men ekskursjon gjør det gøy*
- *Ja*
- *Ja fordi vi får høre mer enn det vi gjør fra boka og vi hører andre historier fra folk som vet ganske mye eller har opplevd det.*
- *Ja mest for at vi skal forstå at det er noe vi ikke vil skal skje igjenn.*
- *Ja, for det er viktig å se hva som har skjedd før og som kan skje igjen i Norge.*
- *Ja fordi da får vi se hvordan de hadde det før i gamle dager*
- *Ja. Tror dt*
- *Ja, som om det vi lærer betyr noe. Som å dra på museum ser at det som skjedde hadde stor innvirkning på mange*
- *blank*

Tror du at ekskursjoner kan føre til at du husker det du lærte bedre? Begrunn svaret ditt.

- *Ja, fordi da forbinder jeg det man skal lære med den situasjonen vi var i*
- *Ja, for vi er mer interessert da.*
- *Ja, men ikke når en gammel mann snakker i en monoton stemme, og du nesten sovnet. Arquebus kunne vært gøy hvis vi fikk gå rundt selv.*
- *Jeg tror at jeg husker bedre da fordi da følger man kanskje bedre med fordi det er gøy, og da husker man bedre. Jeg husker hvertfall masse fra turen og repeterte det vi lære om, så det var en veldig fordel fra meg.*
- *Ja, for vi får høre hva vi kan igjen*
- *Ja, fordi vi fikk lære om det på en gøy og annerledes måte*
- *Ja, for ting jeg opplever i person husker jeg bedre.*
- *Ja, man husker det viktigste*
- *Ja når du ser ting husker du bedre*
- *Ja det tror eg*
- *Ja jeg tror det hjelper og huske bedre og lengre på ting*
- *Ja det synes jeg.*
- *Ja fordi det er en kjekk opplevelse.*
- *Ja, det tror jeg*

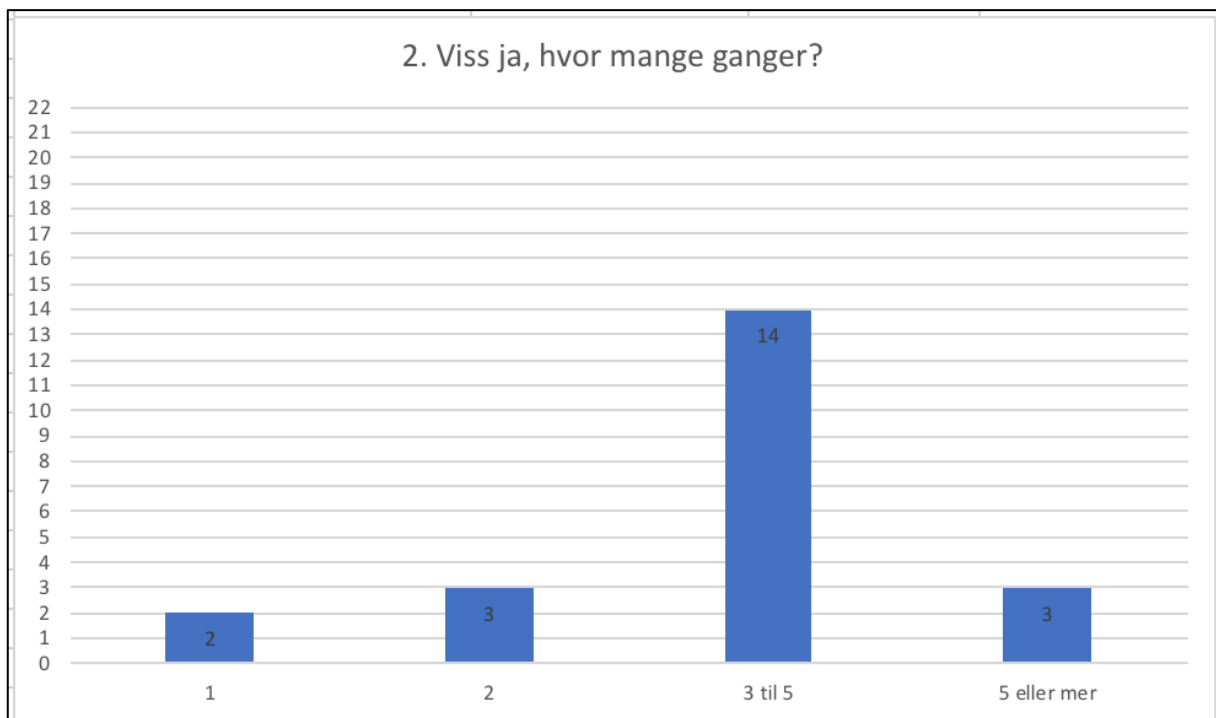
- *Ja*
- *Ja, for da husker jeg liksom gjenstander og historien til den gjenstanden*
- *Ja vi får høre om nærområder og vi fikk høre på noen som hadde opplevd det.*
- *Ja, for da har du sett og hørt om det på et annet sted enn i klasserommet.*
- *Ja siden man får se tingene med egne øyne*
- *Nei. Huske bedre når jeg leser*
- *Ja, jeg husker bedre av å høre på folk snakke og egne opplevelser*
- *blank*

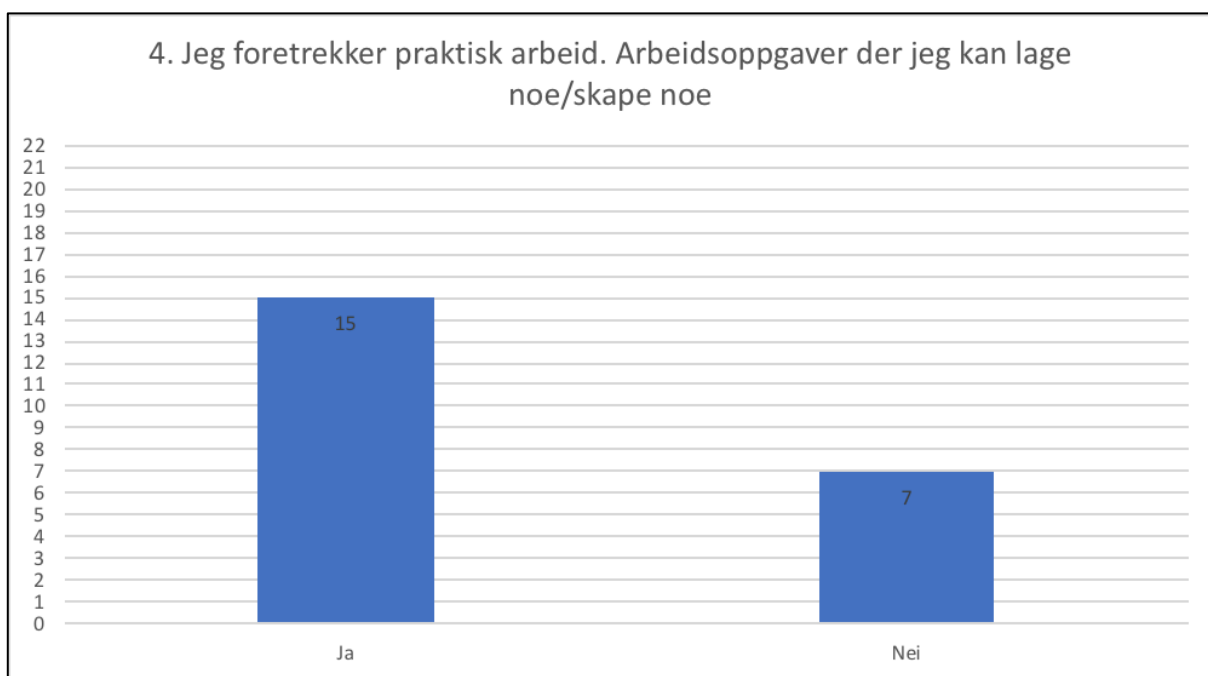
Tror du at historien (ting som tidligere har skjedd) vil ha en påvirkning på fremtiden og samfunnet vi lever i? Begrunn svaret ditt.

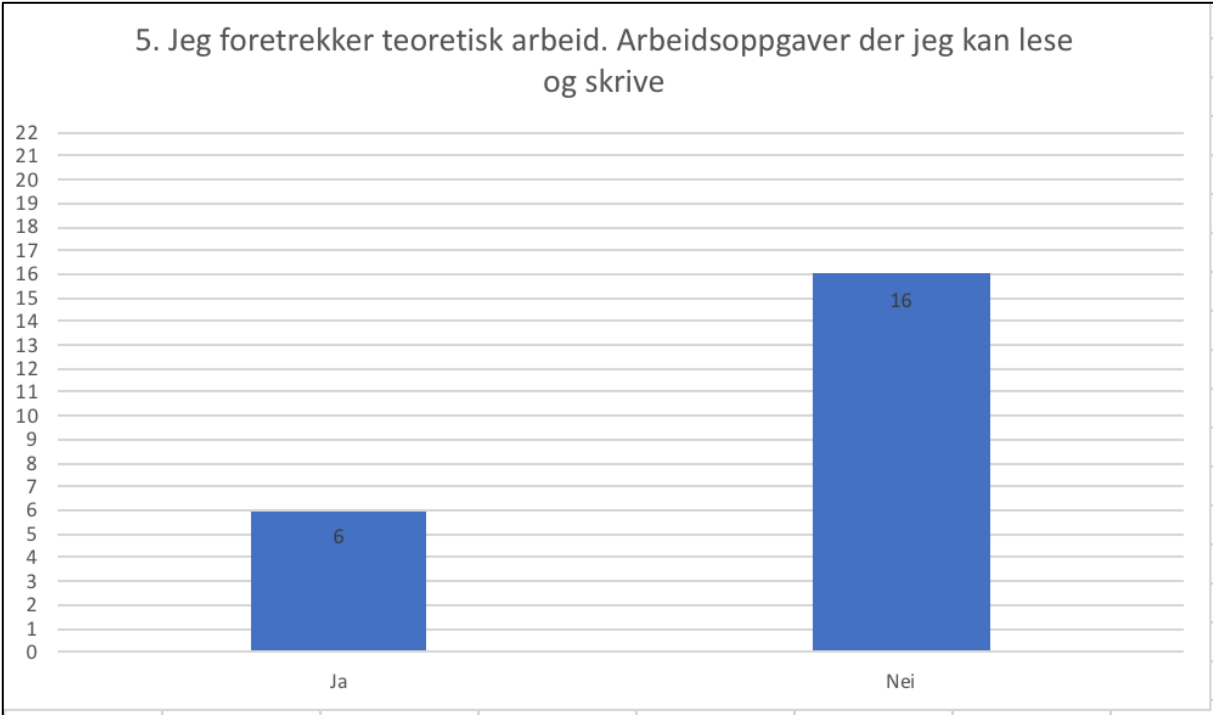
- *Ja, andre verdenskrig foreksempel vil få noen til å tenke at vi må jobbe for å unngå at noe slikt skjer igjen*
- *Ja, for folk vil f.eks ta hevn for noe som skjedde lenge siden.*
- *Ja*
- *Ja, fordi hadde de ikke gjort det de gjorde for oss, hadde vi ikke levd i den verdenen som vi gjør. Verdenen er i stadig utvikling av hva mennesker før har og hva de ikke har gjort.*
- *Vet ikke*
- *Ja, tingene som har skjedd vil absolutt påvirke det som kommer til å skje, som vi kan se hva som skjedde etter krigen som kan påvirke andre til å ikke ville ha krig*
- *Ja, for hvis ikke ting hadde skjedd hadde vi ikke hatt det slik som vi har det i dag*
- *Kanskje, alt kan skje på kort tid.*
- *Ja*
- *Ja*
- *Selvfølgelig kommer fortiden til og bli med å forme fremtiden.*
- *Ja det vil det. Feks at vi vil aldri få en leder som Hitler igjen*
- *Ja.*
- *Ja, alt henger sammen*
- *Ja så det ikke skjer igjen*
- *Ja, fordi vi kan lære av de feilene som har vært før.*
- *Ja, vi får se hva som er lurt og ikke lurt å gjøre*
- *Ja*

- *Ja fordi vi lærer av våre feil*
- *Ja*
- *Ja, alvorlige ting har stort sett påvirket andre.*
- Blank

Vedlegg V: Resultat fra spørreskjema i stolpediagram

Vedlegg VI: Resultat fra spørreskjema i stolpediagram

